
**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUSTA
JA IDEOITA SEN KEHITTÄMISEKSI**



Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2015

Petra Ruohonen



LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijä	Petra Ruuhonen	Vuosi 2015
Työn nimi	Vanhempien kokemuksia ja kehittämideoita koskien lastensuojelua	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten biologisilta vanhemmilta heidän kokemustietonsa kautta ideoita, joilla lastensuojelua voisi kehittää. Sukupuu ry:n ja Huostaanoton jälkeekin vanhemmuus VOI KUKKIA -hankkeen kautta löydettiin lasten huostaanoton ja sijoituksen kokeneita biologisia vanhempia, joilla oli jo ennen tutkimusta ollut kiinnostusta kehittää lastensuojelua.

Työn taustateorioina tutkittiin Lastensuojelulakia, lastensuojelun laatusuosituksia sekä kiintymyssuhdeteoriaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli pohtia näiden taustateorioiden laadinnan onnistuneisuutta sekä kyseenalaistaa niiden toimivuutta.

Tutkimusta tehtäessä käytettiin laadullista tutkimusta. Aineisto hankittiin syksyllä 2014 kyselylomakkeen avulla. Lomake jaettiin kahdelle ryhmälle eri aikaan. Toiselle ryhmälle kysely toteutettiin postikyselynä ja toiselle kontrolloituna kyselynä. Tutkimusaineiston analyysi suoritettiin käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella lastensuojelussa tulisi kiinnittää enemmän huomiota yksilöllisyyteen, kuuntelemiseen ja tukemiseen. Vanhemmat korostavat yksilöllisyyttä ja kuulemista monissa eri asioissa kuten lapsien ja perheiden kohtelussa, tukien myöntämisessä, työntekijöiden työtavoissa ja päätöksiensä teossa. Lisäksi tuen saatavuutta tulisi parantaa ja perheitä tuettaessa tulisi toimia innovatiivisemmin. Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että lastensuojelun laatusuosituksia laadittaessa on onnistuttu vastaamaan moniin vanhempien kertomiin ongelmiin. Jos laatusuositus otetaan käyttöön olennaisena osana lastensuojelussa tehtävää työtä, voi olla mahdollista, että nämä vanhempien mainitsema kehittämissideat saavat ansaitsemansa huomion.

Avainsanat lastensuojelu, biologiset vanhemmat, kiintymyssuhdeteoria, kehittäminen

Sivut 39 s. + liitteet 7 s.

LAHDENSIVU
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Author	Petra Ruohonen	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Parents' Experiences and Developing Ideas for Child Welfare	

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to get experiences and development ideas for child welfare from biological parents whose children have been placed or taken into custody. The biological parents who had prior interest in developing the child welfare services were found through Sukupuu ry and Huostaanoton jälkeekin vanhemmuus VOI KUKKIA project. Sukupuu ry association runs peer support groups for families and relatives whose children have been in care and VOI KUKKIA project offers training and support for peer support group leaders.

For the theoretical basis of this Bachelor's thesis, Child Welfare Act, quality recommendation of child welfare and the attachment theory were studied. Aim of the thesis was to ponder how well these background theories are composed and to question their applicability.

The thesis was carried out as a qualitative research. The material was acquired with a questionnaire in fall 2014. The questionnaire was delivered for two different groups non-simultaneously. One group received a postal questionnaire and the other one was carried out as a controlled questionnaire. The analysis was executed as a theory-driven content analysis.

Based on the results of this research, child welfare should concentrate more in individuality, hearing and supporting. Parents emphasize individuality and hearing in many different functions, such as in the treatment of children and families, granting support measures, in work methods and in decision making. In addition, the support measures should be more accessible and innovative. Based on the research results it can be concluded that the quality recommendation of child welfare successfully responds to many problems that the parents reported. If the quality recommendation will be introduced, it is possible that the development ideas the parents mentioned will get the attention they deserve.

Keywords Child welfare, Biological parents, theory of attachment, developing

Pages 39 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	LASTENSUOJELU NYKYPÄIVÄNÄ.....	2
2.1	Lapsen hyvä huolto ja onnistunut lastensuojelu.....	2
2.2	Lastensuojelutyön kehittämistyö.....	3
3	LASTENSUOJELUPROSESSI.....	4
3.1	Asiakkuuden alkaminen.....	4
3.2	Avohuollon tukitoimet.....	5
3.3	Huostaanotto.....	6
3.4	Sijaishuolto.....	8
3.5	Vanhemman oikeudet.....	9
4	KIINTYMYSSUHDETEORIA.....	10
4.1	Kiintymyssuhdeteorian keskeiset käsitteet.....	11
4.2	Kiintymyssuhteen muutokset ja merkitys.....	11
5	AIEMMAT TUTKIMUKSET.....	12
6	TUTKIMUSKYSYMYKSET, TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄ.....	14
6.1	Tutkimuskysymykset ja tavoitteet.....	14
6.2	Tutkimuskohde.....	15
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	16
7.1	Aineistonkeruu kyselylomakkeella.....	16
7.2	Aineiston analyysi.....	18
8	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	20
8.1	Yksilöllisyys ja kuunteleminen.....	20
8.2	Tuki.....	21
8.2.1	Avohuollon tukitoimet.....	21
8.2.2	Tuen tarjonta ja saaminen.....	22
8.2.3	Perheen tukeminen.....	23
8.3	Viranomaisten kanssa työskentely.....	25
8.4	Päätökset.....	27
8.5	Sijaishuolto.....	29
8.6	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	30
9	POHDINTA.....	33
	LÄHTEET.....	37

1 JOHDANTO

Lastensuojelua on usein kehitetty ja tutkittu viranomaisten sekä lapsen näkökulmia pohtien. Sen sijaan vanhempien näkökulmaa ei ole mielestäni tutkittu paljoa. Myös mediassa on ollut viime vuosina nähtävillä monia erilaisia lastensuojelun tapauksia, joissa asiat ovat menneet jollain tavalla pieleen.

Mediassa mielestäni yksi näkyvin ilmiö on ollut biologisten vanhempien esille nostamat vääryydet. Siksi tässä opinnäytetyössä olenkin halunnut tutkia nimenomaan vanhempien näkökulmaa ja tärkeimpänä tavoitteena olen pitänyt vanhempien äänen esille tuomista.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille tämä vanhempien ääni tutkimalla heidän kokemuksiaan lastensuojelusta. Vanhempien äänen esiin tuomisen lisäksi tavoitteena on myös saada vanhemmilta ideoita siitä miten lastensuojelua voisi heidän mielestään kehittää.

Yhteistyökumppaneina tässä opinnäytetyössä toimi Sukupuu ry sekä Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton sekä Sininauhaliiton verkostohanke nimeltä Huostaanoton jälkeenkin vanhemmuus voi kukkia. Yhteistyökumppaneiden kautta tavoitin tutkittavat, joiden tärkeänä ominaisuutena tutkimukselle pidettiin jo aiemmin syntyneitä kiinnostusta kehittää lastensuojelutoimintaa.

Opinnäytetyön teoreettisina lähtökohtina toimivat pääasiassa lastensuojelulaki sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen kuntaliiton luoma laatusuositus. Näitä käsitteelin teoriaosassa laajasti, sillä halusin saada lastensuojelun kehittämisideoita monipuolisesti koko lastensuojelun toiminnasta. Lisäksi teoriaosuudessa käsitteelin myös kiintymyssuhdeteoriaa lapsen kotona pysymisen tukemisen näkökulmasta.

Toteutin tutkimukseni laadullisena tutkimuksena, koska tutkimuksessa keräsin lasten biologisten vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia ja ajatuksia. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka koostui pääasiassa avoimista kysymyksistä. Myös määrällistä tutkimusotetta hyödynnettiin laadullisen rinnalla selvittämällä asenne-asteikolla, miten vanhemmat kokivat palveluiden toimivan. Koko aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavana sisällönanalyysinä.

Toivon opinnäytetyöstäni olevan apua käytännön työtä tekeville. Näihin lukeutuvat niin lastensuojelun työntekijät kuin heidän kanssaan yhteistyössä toimivat tahot. Toivon, että opinnäytetyöni antaa ajatuksia ja ideoita heidän työnsä toteuttamiseen.

2 LASTENSUOJELU NYKYPÄIVÄNÄ

Käsittelen tässä luvussa lastensuojelun nykypäivää ja siihen liittyviä erilaisia näkemyksiä. Käyn luvussa ensiksi läpi lain näkökulmasta sitä, millaista lapsen hyvän huollon tulee olla, jonka jälkeen käsittelen lastensuojelupalveluiden onnistuneisuutta median ja kriitikoiden näkökulmasta. Viimeiseksi tässä luvussa käyn läpi sitä mitä lastensuojelun kehittämiseksi on tehty ja edelleen tehdään.

2.1 Lapsen hyvä huolto ja onnistunut lastensuojelu

Lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on kirjattu, että lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen omien yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapsen huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, erityisesti lapsen ja vanhemman välillä. Ihmissuhteiden lisäksi lapselle tulee turvata myös hyvä hoito, kasvatusta, lapsen ikään sopiva valvonta ja huolenpito. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 1 §.)

Lapselle tulee pyrkiä tarjoamaan turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lapsen kasvatusta tulee toteuttaa niin, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä muutoin kohdella loukkaavasti. Lisäksi lapsen itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 1 §.)

Laki yrittää siis määrittää perusteet lapsen huollosta tarkkaan, mutta lain tulkitseminen on aina henkilökohtaista ja siksi mielestäni laki on vähän turhan suurpiirteinen. Kuten yllä mainitaan, laissa määritellään ajatus siitä, että lapsen ihmissuhteiden tulee olla myönteisiä ja läheisiä sekä lapselle tulee turvata hyvä hoito. Näitä käsitteitä ei kuitenkaan ole määritelty vaan tulkinta jää lukijan harteille.

Millainen on myönteinen ja läheinen ihmissuhde? Millaista on hyvä hoito? Useilla meistä luultavasti on oma käsitys siitä, mitä nämä laissa mainitut asiat ovat. Ongelmallista tässä on mielestäni se, miten vanhemmalle ja sosiaalityöntekijälle saadaan sama käsitys siitä, mitä vanhemman tulee tehdä toteuttaakseen hyväksyttävästi vanhemmuus ja näin välttää sijoitus tai huostaanotto.

Ongelman tämä suurpiirteinen määrittely tuottaa mielestäni myös käytännön työtä tekeville sosiaalityöntekijöille. Huostaanotot tapahtuvat aina sosiaalityöntekijän määrittelemien perusteiden turvin. Eri henkilöillä perusteet voivat olla aivan erilaisia. Käytännön työn toteuttaminen ympäri maata voi siis olla erittäin erilaista. Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen lastensuojeluun (LsL 417/2007 1 §). Lain tulkitsijan varaan jää päätös siitä, millainen on turvallinen kasvuympäristö ja monipuolinen sekä tasapainoinen kehitys.

Eduskunnan oikeusasiamies ottaa toistuvasti kantaa sosiaalityöntekijöiden ratkaisuihin. Asiakkaat kantelevat huostaanottoihin ja sijoituksiin liittyvistä asioista ja oikeusasiamies tutkii, neuvoo ja ohjaa. Lastensuojelun kriitikot puhuvat mediassa ihmisoikeuksien ja yhteiskunnan periaatteiden puutteesta. Lastensuojelutoimintaa pidetään epädemokraattisena ja epäoikeudenmukaisena. (Sinko 2004, 5–6.)

Kriitikkojen mukaan Suomi ei ole lastensuojelun toimintakäytäntöjen osalta oikeusvaltio. Lastensuojelu aiheuttaa ihmisoikeusongelmia ja sosiaalityö on ihmisoikeuksista ja oikeusturvasta piittaamatonta mielivaltaa. Ratkaisua näihin ongelmiin tarjotaan juridiikasta: oikeusistuimille enemmän valtaa, vanhemmille tehokkaita oikeussuojakeinoja ja sosiaalityölle selkeitä työkäytäntöjä, mallinnusta ja ohjeita eri tilanteisiin. (Sinko 2004, 5–6.)

Kriitikot ja media ovat tuoneet esille mielivaltaisen toiminnan, mutta siitä ei ole juurikaan virallista näyttöä. Näyttöinä toimivat yksittäiset tapaukset, joissa tilanne on päässyt pitkälle ilman viranomaisen riittävää puuttumista. Tällä hetkellä mediassa näkyy usein otsikoita joissa lastensuojelua kritisoidaan, joko huostaanottojen puutteesta tai turhasta tekemisestä. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa (Sjöholm 2014) julkaistun uutisen mukaan vuonna 2012 8-vuotias tyttö tukehtui hänen isänsä ja äitipuolensa tekemässä lakana- ja pressukäärössä. Tätä ennen työstä oli tehty useita lastensuojeluilmoituksia. Tällä hetkellä tapaus on poikanut 12 virkarikosepäilyä.

2.2 Lastensuojelutyön kehittämistyö

Viitekehys, jossa lastensuojelutyötä tehdään, on muuttunut viime vuosina. Työssä tehdyt valinnat on pystyttävä lainsäädännöllä perustelemaan ja juridisesta arvioinnista on tullut pysyvä osa työtä. (Sinko 2004, 6.) Lastensuojelu on siis kokenut jatkuvia muutoksia ja muutoksia lastensuojelulaikiin tehdään miltei vuosittain. Uusin lastensuojelulaki tuli voimaan vuonna 2008 ja sen jälkeen se on kokenut muutoksia vuosittain. Vuoden 2014 alusta voimaan tuli Lastensuojelulain muutos, jossa määritellään kuinka sosiaalityöntekijän tulee lasta toimenpiteiden aikana tavata sekä se, että lakiin kirjattu määräaikoja aletaan tarkkailla säännönmukaisemmin.

Myös Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Suomen kuntaliiton antama lastensuojelun laatusuositus on yksi uusi keino, jolla lastensuojelua yritetään kehittää. Laatusuositus on ensisijaisesti suunnattu lastensuojelupalvelujen toteuttamisen, arvioinnin, kehittämisen ja johtamisen tueksi kuntiin. Sen lisäksi se on tarkoitettu lapsille, nuorille, vanhemmille ja heidän läheisilleen sekä muille lastensuojelun toimijoille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 3.)

Laatusuosituksen yhtenä lähtökohtana on, että kunnat laativat suunnitelman lasten ja heidän vanhempiensa osallistumisen vahvistamiseksi ja lastensuojelupalveluiden parantamiseksi. Tässä suunnitelmassa tulee olla kirjattuna ne konkreettiset toimenpiteet, joilla edistetään lasten ja vanhempien osallistumista ja kokemustiedon hyödyntämistä. Näitä tietoja tulee

hyödyntää niin osana lastensuojelutyötä kuin myös osana lastensuojelun kehittämistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 19.)

Lakia ja lastensuojelua koskevia toimenpiteitä tehdään siis jatkuvasti ja niiden vaikutukset näkyvät todennäköisesti vasta pidemmän ajan kuluttua. Kokemus on yksi keino viisastua jatkoa varten ja kokemusten kautta toivon vanhemmilla olevan ehdotuksia, joilla nykyistä lastensuojelua voisi parantaa. Lakiin vaikuttaminen on aina pitkä prosessi ja sen tuloksia on hankala nähdä nopeasti ja siksi toivonkin, että tutkimukseni tuloksista löytyisi neuvoja käytännön asioihin.

3 LASTENSUOJELUPROSESSI

Lastensuojeluprosessi etenee aina yksilöllisellä tavalla, koska ongelmat havaitaan erilailla ja asiakkaat ovat kaikki yksilöitä. Prosessiin on kuitenkin olemassa eräänlainen kaava, jonka mukaan sen on mentävä toimiakseen lain puitteissa. Käsittelen tässä luvussa tätä lastensuojeluprosessia lastensuojelulain ja lastensuojelun laatusuosituksen kautta. Luvun aluksi kerron, mistä lastensuojeluprosessi alkaa, jonka jälkeen kuvailen prosessia sen muiden vaiheiden mukaan. Näitä eri vaiheita lastensuojeluprosessissa ovat asiakkuuden alkaminen, avohuollon tukitoimet, huostaanotto sekä sijaishuolto. Luvun lopuksi pohdin myös lastensuojelulain kautta vanhemman oikeuksia lastensuojeluprosessissa.

Prosessi lastensuojelussa alkaa, kun työntekijä saa tiedon mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Tieto voi tulla esimerkiksi lastensuojeluilmoituksella, hakemuksella tai pyynnöllä lastensuojelutarpeen arvioinnista. Tällöin asia on tullut vireille, jonka jälkeen työntekijän tulee välittömästi arvioida kiireellisen lastensuojelun tarve. Viikon kuluessa sosiaalityöntekijän on ratkaistava ryhtytäänkö lastensuojelutarpeenselvityksen tekemiseen. (LsL 417/2007 26.2–3. §.)

3.1 Asiakkuuden alkaminen

Varsinainen lastensuojelun asiakkuus alkaa vasta, mikäli sosiaalityöntekijä päättää tehdä lastensuojelutarpeenselvityksen tai ryhtyä kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin. Asiakkuuden alkamisesta tehdään merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin ja ilmoitetaan välittömästi huoltajalle ja lapselle. (LsL 417/2007 26.3. §.)

Lastensuojelutyötä aloittaessa ja siitä lapselle ja vanhemmalle kerrottaessa tulee heille kertoa myös siitä, mitä tällä työskentelyllä käytännössä tarkoitetaan. Tällöin annetaan asiakkaille esimerkiksi jonkinlainen painettu opas ja tietoja palvelusta kunnan nettisivuilla. Asiakkaalle tulee asiakkuuden alkaessa myös kertoa oikeusturvakeinoista sekä sosiaaliamiehen palveluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 27.)

Lastensuojelutarpeenselvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään siinä laajuudessa,

mitä kyseinen tapaus edellyttää. Selvityksen tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin, eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Selvityksen on valmistuttava viimeistään kolmessa kuukaudessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Asiakkuus päättyy, jos selvityksen mukaan ei ole aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin. (LsL 417/2007 27 §.)

Lastensuojelutarpeen arvioinnissa lapsi ja vanhempi tulee kohdata niin, että samalla selvitetään heidän valmiuttaan vastaanottaa tukea, jotta sitä osataan antaa heille oikein. Arvioinnissa lapsen kokonaistilanne selvitetään siten, että kaikki asianosaiset ymmärtävät, mitä arvioidaan ja miten arviointi varsinaisesti toteutetaan. Dokumentointiin kiinnitetään arvioinnissa erityistä huomiota. Työntekijöiden osaamista vahvistetaan dokumentoinnissa ja sovitaan menettelyistä paikallisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 35.)

Mikäli asiakkuutta jatketaan, on asiakkaana olevalle lapselle tehtävä asiakassuunnitelma, joka laaditaan ja tarkistetaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan olosuhteet ja asiat, joihin lastensuojelun toimilla pyritään vaikuttamaan. Tämän lisäksi suunnitelmaan laitetaan myös lapsen ja perheen tuen tarve sekä erilaiset avohuollon tukitoimet, joilla tähän tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Muita kirjattavia asioita ovat arvioitu aika, jossa tavoitteisiin pyritään sekä eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä. (LsL 417/2007 30.1-2. §.)

Asiakassuunnitelmat ovat välineitä joilla voidaan sopia perheen kanssa tehtävästä työstä. Useiden eri tahojen, kuten lastensuojelun, aikuissosiaalityön ja päihdehuollon asiakassuunnitelmien samanaikainen tekeminen on niin työyhteisöjä kuin asiakkaan voimavaroja kuluttavaa. Tällöin voi myös syntyä ristiriitaisia tavoitteita. Tämän vuoksi asiakassuunnitelmat tulisi laatia lähtökohtaisesti yhteisinä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 24.)

3.2 Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimilla edistetään ja tuetaan lapsen myönteistä kehitystä sekä tuetaan ja vahvistetaan vanhempien kasvatusmahdollisuuksia ja -kykyä. Mahdollisuuksien mukaan avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien kanssa. Avohuollon tukitoimiin tulee ryhtyä viipymättä, jos kasvuolosuhteet eivät turvaa tai vaarantavat lapsen kehityksen ja terveyden. Tukitoimiin tulee ryhtyä viipymättä myös, jos lapsi itse käyttäytymisellään vaarantaa omaa terveystään tai kehitystään. (LsL 417/2007 34 §.)

Jotta lapsi saisi oikeaa apua oikeaan aikaan, tarvitaan viranomaisten välistä yhteistyötä sekä moniammatillisuutta. Lapselle tulisi ensisijaisesti antaa apua hänen luonnollisessa kasvuympäristössään ja kaikille lapsille suunnatuissa palveluissa. Lasten ja vanhempien näkökulmasta ei saa olla tilanteita, joissa kunta edellyttää tiettyä palvelua saadakseen perheeltä lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 23.)

Kunnan tulee järjestää viivytyksettä taloudellinen tuki ja korjata asumisoloihin liittyvät puutteet tai jopa järjestää tarpeen mukainen asunto, jos lastensuojelun tarve johtuu pääasiassa riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisoloihin tai asunnottomuudesta. Tämä kunnan tuki on yksi osa avohuollon tukitoimista. Muita avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö tai tukiperhe, terapiapalvelut, perhetyö, koko perheen sijoittaminen perhe- tai laitoshoitoon, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta sekä lapsen sijoittaminen. (LsL 417/2007 35–37 §.)

Laatusuosituksissa mainitun suhteellisuusperiaatteen mukaan viranomaisen käyttämien toimien tulee olla oikein mitoitettuja suhteessa asiakkaan auttamisen päämääriin ja tavoitteisiin. Pääperiaatteena suosituksessa pidetään sitä, että nämä viranomaisen toimet tehdään alimmalla sellaisella tasolla, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus. Tätä voidaan kutsua myös lievimmän riittävän puuttumisen periaatteeksi. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014, 16.)

Lastensuojelulain (417/2007) 38 §:n ensimmäiseen ja toiseen momenttiin vedoten lapsen ollessa välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon. Ennen kuin päätetään kiireellisestä sijoituksesta, tulee selvittää lapsen ja vanhemman mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos siitä aiheutuvan asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. (LsL 417/2007 39a §.)

3.3 Huostaanotto

Lastensuojelussa on lähtökohtaisesti toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia. Sijaishuollon ollessa lapsen edun kannalta tarpeen on se järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on kuitenkin lapsen edun mukaisella tavalla otettava huomioon, että tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen. (LsL 417/2007 4.3. §.)

Lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään. Lapsi voi vaarantaa terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai käyttäytymällä näihin rinnastettavalla tavalla. (LsL 417/2007 40.1–2. §.)

Terveydenhoitohenkilökunta, kansaneläkelaitos sekä sosiaalipalveluiden tuottajat ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä antamaan sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset tiedoksi sosiaalihuollon viranomaiselle tämän niitä pyytäessä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 20.1. §).

Ennen päätöksiä huostaanotosta, sijaishuollosta tai huostassapidon lopettamisesta tulee selvittää lapsen mielipide ja varattava hänelle mahdollisuus

tulla kuulluksi. Lapsen vanhemmalle tai huoltajalle on myös varattava tilaisuus tulla kuulluksi. (LsL 417/2007 42 §.)

Kuulemista ei tarvitse järjestää jos kuulematta jättäminen on perusteltua lapsen ja vanhemman yhteydenpidon puuttumisen vuoksi eikä kuulemisen voida olettaa olevan ehdottoman tärkeää asian selvittämiseksi. Kuuleminen voidaan myös jättää suorittamatta, jos kuultavan asuin- tai olinpaikkaa ei voida kohtuullisin toimenpitein selvittää tai jos kuulemisesta saattaa aiheutua vakavaa vaaraa lapsen kehitykselle tai turvallisuudelle ja kuulematta jättäminen on lapsen edun toteutumisen kannalta välttämätöntä. Tällöin huoltajalle tai vanhemmalle on kuitenkin annettava tiedoksi päätös huostaanotosta, sijaishuollosta tai huostassapidon lopettamisesta. Kuulematta jättämisen syyt on myös kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin. (LsL 417/2007 42 §.)

Päätöksen huostaanotosta tekee kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija. Jos huoltaja tai 12-vuotias lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista, tulee kunnan sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan tehdä hakemus huostaanotosta hallinto-oikeuteen, joka ratkaisee asian. Hakemukseen tulee kirjata muun muassa vaatimus huostaanotosta ja perustelut sille, asiakassuunnitelma, perheelle annetut ja tarjotut avohuollon palvelut, selvitys läheisverkoston kartoittamisesta sekä sijaishuoltoapaikasta, sekä suunnitelma lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidon toteuttamisesta. (LsL 417/2007 43–44 §)

Huostaan otetulle lapselle tehtyyn asiakassuunnitelmaan kirjataan sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle ja hänen vanhemmilleen. Suunnitelmaan kirjataan myös, miten lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa toteutetaan. Lisäksi suunnitelmassa otetaan huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. (LsL 417/2007 30.3. §.)

Huostaan otetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista pidetä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa. (LsL 417/2007 30.3. §.)

Huostaan otetun lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta päättää sosiaalihuollon vastaava toimielin. Kunnan sosiaalitoimen johtava viranhaltija, sosiaalityöntekijä tai laitoksen johtaja päättää huostaan otetun lapsen ja tämän vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden välisestä yhteydenpidon rajoittamisesta. Näissä lasta koskevista päätöksissä on pyrittävä yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan kanssa ja ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. (LsL 417/2007 45 §.)

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun tarvetta huostassapitoon tai sijaishuoltoon ei lain mukaan enää ole tulee lapsen asioista vastaavan sosi-

aalityöntekijän valmistella asia ja sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta. Vaikka huostaanoton edellytykset lakkaisivat, ei huostaanottoa saa lopettaa, jos lopettaminen on selvästi vastoin lapsen etua. Huostassapidon edellytykset tulee arvioida asiakassuunnitelmaa tarkistettaessa sekä silloin, kun lapsi tai huoltaja hakee huostassapidon lopettamista. (LsL 417/2007 47 §.)

Kun harkitaan lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa, on otettava huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide. Lapsen täyttäessä 18 vuotta huostassapito lakkaa. Päätös huostaanotosta raukeaa myös, jos täytäntöönpanoon ei ole ryhdytty kolmen kuukauden kuluessa lainvoimaisesta päätöksestä. (LsL 417/2007 47–48 §.)

3.4 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltana tai lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (LsL 417/2007 49 §.)

Perhehoito on sijaishuollon muoto, jossa henkilön hoito, kasvatusta tai muu huolenpito järjestetään yksityiskodissa hänen oman kotinsa ulkopuolella. Perhehoidon tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Lisäksi perhehoidolla pyritään edistämään perusturvallisuutta ja sosiaalista kehitystä. Perhehoitoa annetaan, kun lapselle ei ole voitu tarkoituksenmukaisesti järjestää hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa hänen omassa kodissaan. Perhekodin tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla annettavalle hoidolle sopiva. (Sosiaalihuoltolaki 25–26 §.)

Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ja sijoitus avohuollon tukitoimena ovat lastenkodit, koulukodit ja näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Laitoksessa lasta tulee hoitaa, kasvattaa ja kohdella hänen yksityisyyttään kunnioittaen. Lastensuojelulaitoksessa tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet. (LsL 417/2007 57–58 §.)

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää huomiota huostaanoton perusteisiin, lapsen tarpeisiin, ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Mahdollisuuksien mukaan tulee huomioida myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Jos sijaishuoltoa ei voida järjestää riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla, järjestetään laitoshuolto. (LsL 417/2007 50 §.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee tehdä yhteistyötä sijoitetun lapsen, tämän vanhempien sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi. (LsL 417/2007 52–53 §.)

Lapselle on sijaishuollossa turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella. Lapsella on oikeus pitää yhteyttä näihin henkilöihin puhelimitse, kirjeitse tai muilla niihin rinnastettavilla viesteillä tai lähetyksillä. (LsL 417/2007 54 §.)

Sosiaalihuollon vastaavan toimielimen ja sijaishuoltoapaikan tulee tukea ja edistää lapsen ja hänen vanhempiensa ja muiden lapselle tärkeiden henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapsen läheisiin henkilöihin. (LsL 417/2007 54 §.)

Kunnan tulee huolehtia, että kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen opintoja ja harrastuksia tuetaan tarvittaessa taloudellisesti. Lisäksi lapselle on hänen omaan käyttöönsä henkilökohtaisia tarpeita varten annettava kerran kuukaudessa käyttövaroja iästä ja kasvuympäristöstä riippuen. (LsL 417/2007 55.1–2. §.)

3.5 Vanhemman oikeudet

Lastensuojelulaissa (417/2007 2.1. §) ensisijaisena on lapsen etu, jonka vuoksi vanhemman oikeudet jäävät vähäisiksi. Sen sijaan lastensuojelulaki sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ovat määritelleet vanhemman velvollisuuksia lasten hoidosta.

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti vanhemmilla ja heidän tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lapsen huollon tarkoitus on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon pitää turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, erityisesti lapsen ja vanhempien välillä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 1.1. §.)

Huollon pitää siis turvata erityisesti lapsen ja vanhempien välinen myönteinen ja läheinen ihmissuhde. Voiko lakia siis tulkita niin, että kun lapsi on sijoitettu tai huostaan otettu, tulisi sosiaalityöntekijöiden myös noudattaa tätä lakia siinä määrin, että vanhemman ja lapsen välistä suhdetta täytyisi kaikin mahdollisin keinoin pystyä turvaamaan? Miten määritellään ihmissuhteen turvaaminen? Milloin ihmissuhdetta turvataan riittävästi?

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta (LsL 417/2007 45.1. §). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (n.d) lastensuojelun käsikirjassa lakia on tulkittu niin, että lapsen huolto säilyy huostaanotonkin aikana lapsen huoltajilla yllä mainituin tietyin rajoituksin. Vanhempi ei voi päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta, eikä muusta huolenpidosta. Mistä hän siis voi hoitovelvollisuuteen vedoten huostaanoton jälkeen päättää?

Vanhemmalla on lastensuojelun käsikirjan mukaan (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos n.d.) oikeus toimia huostaan otetun lapsen edustajana. Sosiaalilautakunnalla on kuitenkin tässä tapauksessa myös oikeus tulla kuulluksi ja käyttää itsenäistä puhevaltaa. Vanhemmilla on oikeus toimia yhteistyössä lastensuojelun työntekijöiden kanssa, jotta lapsen huollon jatkuvuus turvattaisiin.

Kaikissa tilanteissa on siis pyrittävä yhteistoimintaan. Vanhemman oikeutena on saada tietoa lapsensa asioista ja pitää lapseen yhteyttä. Yhteydenpidon lisäksi lapsen vanhemmalla on oikeus päättää lapsen uskonnosta, kansallisuudesta ja nimestä. Huoltajan oikeutena on huostaanoton lopettamisen hakeminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

4 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Tässä luvussa käsittelen kiintymyssuhdeteoriaa vanhemman näkökulmasta ja lapsen kotona asumisen tukemisen kautta. Tausta-ajatuksenani on myös, että kiintymyssuhde voitaisiin nähdä myös tärkeänä suhteena siinä mielessä, että sijoituksia ja huostaanottoja voitaisiin vähentää kiintymyssuhdetta tukemalla. Käyn ensin läpi teoriaa lyhyesti Bowlbyn ajatusten sekä keskeisten käsitteiden kautta, jonka jälkeen viitataan myös sijoitetun lapsen kiintymyssuhteeseen, kiintymyssuhteen muutokseen sekä kiintymyssuhteen kaksisuuntaisuuteen.

Kiintymyssuhdeteorian on luonut psykoanalytikko John Bowlby (1979). Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian tärkein ajatus on se, että lapsen kokema äidinriisto ja äidin rakkauden menettäminen voi uhata lapsen kehitystä. Bowlbyn mukaan kiintymyssuhteessa on kahden inhimillisen olennon suhde, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat suhteen kehitykseen. Bowlby korostaa etenkin aikuisen ja lapsen kiinteiden tunnesuhteiden ensisijaista merkitystä lapsen kehityksessä. (Hautamäki 2005, 14–15 & 18.)

Bowlbyn mukaan (1979) hänen kiintymyssuhdeteoriansa käsitteellistää inhimillisten olentojen taipumusta muodostaa vahvoja tunnesiteitä erityisiin toisiin. Tästä kiintymyssuhteesta tahdonvastaisen eron ja menetyksen tuloksena syntyy ahdistus, viha, masentuneisuus ja tunteenomainen etäännyminen. (Hautamäki 2005, 17–18.) Lapsi tarvitsee ennakoitavan ympäristön ja vähintään yhden riittävän hyvän kiintymyssuhteen hyvään kasvuun (Sinkkonen 2004, 1871).

Jos lapsesta pidetään hyvää huolta, hänen ei tarvitse käyttää voimiaan jopkapäiväisestä elämästä selviämiseen. Hänen voimavaransa riittävät toverisuhteiden ylläpitämiseen ja uusien asioiden oppimiseen. Lapsi, jota laiminlyödään tai kohdellaan kaltoin, joutuu käyttämään voimavarojaan löytääkseen siedettävän sisäisen tasapainon. Vaikka kiintymyssuhdeteorian teorianmuodostus on vielä keskeneräistä, on siitä hyötyä esimerkiksi kun pyritään muuttamaan lastensuojelun käytäntöjä (Sinkkonen 2004, 1867, 1870).

4.1 Kiintymyssuhdeteorian keskeiset käsitteet

Kiintymyssuhdeteorian keskeiset käsitteet ovat turvallinen ja turvaton kiintymysmalli, eroahdistus sekä kiintymysjärjestelmä. Kiintymyssuhteen keskeisin ajatus on, että suhteet voivat kehittyä varhaislapsuuden aikana laadultaan joko turvallisiksi tai turvattomiksi. Turvallisessa suhteessa vanhempi tuntee lapsen ja kykenee vastaamaan tämän tarpeisiin. Turvattomassa kiintymyssuhteessa vanhempi on epäonnistunut tässä tehtävässä joko osittain tai kokonaan. (Rusanen 2011, 58.)

Kiintymyssuhteiden laadulla on merkitystä niin sosiaaliseen, emotionaaliseen kuin kognitiiviseenkin kehitykseen. Kiintymyssuhdeteorian empiiristen havaintojen perusteella on päätelty, että hyvän kehityksen perustana toimii se, että lapsella on mahdollisuus luoda kiintymyssuhde muutamaankin henkilöön, joista yksi on muita vahvempi tai tärkeämpi. (Rusanen 2011, 57.)

Punamäki (2005, 177) kuitenkin tuo esille ajatuksen, että vaikka lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde olisi turvallinen, se ei takaa onnistunutta kehitystä. Myös välttelevästi ja ristiriitaisesti kiinnittyneillä lapsilla on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Vahvuuksia tulee tukea ja heikkouksia kompensoida.

Eroahdistus-käsitteellä tarkoitetaan lapsen tunteita ja reaktioita, jotka syntyvät kun lapsi joutuu eroon hänelle tärkeistä aikuisista. Useimmille lapsista ero on hankalaa ja se näkyy heidän käyttäytymisessään. On havaittu, että lapset ovat erityisen herkkiä sille, että he joutuvat eroon heille emotionaalisesti tärkeästä henkilöstä. Lapsen ikä ja eron pituus vaikuttavat siihen, kuinka onneton lapsi tällöin on. Yli 2-vuotiaan emotionaalista tilaa voidaan kuvailla surulliseksi, vihaiseksi ja turvattomaksi tämän ollessa erossa äitihahmostaan. (Rusanen 2011, 44, 59.)

Kiintymysjärjestelmässä kyse on läheisyyden säätelystä, johon molemmat, niin lapsi kuin aikuinenkin ottavat osaa. Etäisyyden kasvaessa liian suureksi jompikumpi tai molemmat reagoivat ja korjaavat tilanteen. (Rusanen 2011, 59.) Kiintymysjärjestelmäkäyttäytymistä ei siis ole mahdollista enää toteuttaa sijoituksessa tai huostaanotossa, vaan niin lapsi kuin aikuinenkin joutuvat olemaan toisistaan erossa tahtomattaan.

4.2 Kiintymyssuhteen muutokset ja merkitys

Toisinaan normaalioloissa kasvava lapsi voi lyhyen eron jälkeen näyttää välinpitämättömältä vanhemman palatessa takaisin. Tällöin kysymys ei ole lapsen kiinnittymättömyydestä vaan kiinnittymiskäyttäytymisen aktiivisesta hillinnästä. Pidemmän eron jälkeen kyse voi pienemmän lapsen kohdalla olla myös siitä, että on tapahtunut kiintymyssuhteen menetys tai löysytyminen. Liian pitkä ero on lapselle menetys, koska hän ei pysty ylläpitämään sisäistä kuvaa häntä hoivaavasta äidistä kovin kauaa. Jos äitiä ei näy, häntä ei ole. (Kalland 2005, 215.)

Vastasyntynyt tunnistaa oman äitinsä äänen ja tuoksun perusteella ja valitsee biologisen äitinsä muiden joukosta, jos siihen on mahdollisuus. Voidaan siis todeta, että myös varhaisvaiheessa tapahtunut sijoitus tuo katkoksen olotilan jatkumoon, mikä normaalisti vallitsee vauvan elämässä. (Kalland 2005, 201, 206.)

Sijoitettu lapsi saattaa välttää katsekontaktia tai hyväksyä aluksi vain lyhyen katsekontaktin. Kehokontakti voi olla myös poikkeavaa, lapsi saattaa esimerkiksi sylissä pidettäessä tuntua jännittyneeltä tai passiiviselta. Stressitilanteissa lapsen voi olla hankalaa kestää aikuisen läheisyyttä eikä hän hae tai siedä lohdutusta. Lapsi voi myös kokea fyysisen läheisyyden ristiriitaisena, jolloin hän haluaa syliin, mutta pyrkii välittömästi sieltä pois. (Kalland 2005, 201, 206.)

Tamminen esittelee (2005, 244) Mary Mainin tutkimuksia, joissa kävi ilmi, että lapsen kasvu etenee niin kauan kun lapsen ja tämän perushoitajien kesken on ennustettavaa ja jatkuvaa vastavuoroista vuorovaikutusta. Eli kun lapselle syntyy ylipäättään jonkinlainen kiintymyssuhdemalli, hänen kasvunsa etenee. Lapsen kannalta vakavasti poikkeava kiintymyssuhdehäiriö tarkoittaa sen puuttumista kokonaan. Lapselle ei synny kiintymyssuhdetta, koska varhainen vuorovaikutus on niin kaottista tai puutteellista.

Tämä tutkimus siis tavallaan osoittaa, että kiintymyssuhde voi olla myös turvaton ja silti lapselle tarpeeksi hyvä, jotta hän kasvaa ja kehittyy. Tämän kautta voi siis pohtia, että korvaako mikään sijaishuollon suhde vanhemman ja lapsen suhdetta ja onko ylipäättään oikein ajatella, että joku toinen suhde voi olla parempi kuin tämä mihin lapsi on nyt jo kiinnittynyt.

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Käyn tässä luvussa läpi aiempia tutkimuksia, joilla on yhteyksiä tekemääni opinnäytetyöhön. Aiempaa tutkimustietoa lastensuojelun kehittämisestä ei löydy paljoa vanhempien näkökulmasta katsottuna, joten keskityin aiempien tutkimusten läpikäymisessä siihen, että tutkimuksessa on tehty lastensuojelun kehittämistyötä tai käyty läpi vanhempien kokemuksia lastensuojelusta. Käsittelen erityisesti opinnäytetyötä, joka tutkii huostaan otettujen lasten vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja lastensuojelupalveluista. Tämän lisäksi arvioin huostaanotoista tehtyä selvitystä ja raporttia siitä, miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita.

Taljan vuonna 2013 julkaistu opinnäytetyö nimeltä Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja lastensuojelun palveluista käsittelee pääasiassa vanhemmuutta ja kokemuksia siitä. Itse halusin painottaa tutkimuksessani vanhempien esille tuomia kehittämisideoita. Kehittämisideatkin toki kumpuavat kokemuksista, mutta toivoin saavani tutkimuksella selvitettyä nimenomaan näistä kokemuksista tulleita ajatuksia, miten toimintaa voitaisiin parantaa. Yritin siis astua vielä askeleen pidemmälle.

Talja toteutti tutkimuksensa (2013, 23) haastatellen kolmea vanhempaa. Tutkimuksessa pääpaino oli myös vanhemmuuden kokemuksilla huostaanoton jälkeen. Tämän vuoksi tulokset lastensuojelun kehittämistarpeista ovat hiukan kyseenalaiset. Ne eivät ole kovin hyvin yleistettävissä mielestäni, eikä tutkimuksen todellinen tavoite ollut saada kehittämisideoita. Toisaalta Taljan tutkimus pureutuu niin samalle aihealueelle kuin minä tutkimuksessani, että Taljan tutkimusaineisto kannattaa käydä läpi.

Taljan tutkimuksessa (2013, 25) kävi ilmi, että vanhemmat kaipasivat enemmän perheen tukemista eri toimenpiteiden aikana sekä vanhempien ja perheiden kohtaamiseen toivottiin lisää tukea. Tuloksista on luettavissa, että vanhemmat toivoivat enemmän tukea niin eri prosessien aikana kuin tilanteen ja käytäntöjen ymmärtämiseen (2013, 26). Pyrin huomioimaan näitä vanhempien ajatuksia kyselylomakkeen kysymysten asettelussa.

Vuonna 1998 on toteutettu selvitys, jossa tutkittiin pakkohuostaanotettujen lasten vanhempien mielipiteitä heidän lastensa huostaanoton menettelyistä. Pahimmiksi epäkohdiksi nimettiin kodinhoitoapu, muiden kuin taloudellisten tukien puute sekä vanhempien omien ehdotusten mitätöinti. Vanhemmille oli jäänyt epäselväksi koska huostaanottoa oli alettu valmistella, joten kodinhoitoapu koettiin tarkkailuksi ja sen vuoksi se oli keskeinen kritiikin kohde. (Laakso & Saikku 1998, 9, 18–19.)

Selvityksessä muiden kuin taloudellisten tukien puute sai myös kritiikkiä, koska vanhempien mielestä mikään taloudellinen tuki ei ole riittävää. Muiksi palveluiksi nimettiin esimerkiksi tukihenkilö, lasten iltapäivähoito, harrastuskerhot ja yöhoito vuorotyössä oleville. Vanhemmat kokivat myös, että heidän ehdotuksiaan palveluiksi ja tukitoimiksi ei huomioitu tai hyväksytty. (Laakso & Saikku 1998, 9, 18–19.)

Edellä mainitsemani tutkimuksen jälkeen lastensuojelu on mennyt läpi monia muutoksia ja perheille tarjotaan monia erilaisia apukeinoja ennen huostaanottoa. Avohuollon tukitoimia on monia erilaisia ja ne kattavat melko monta Laakson ja Saikun selvityksen kertomista ongelmista.

Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö tai -perhe, hoito- ja terapiapalvelut lapselle, perhetyö, vertaisryhmätoiminta sekä lapsen taloudellinen tukeminen koulunkäynnissä, harrastuksissa tai läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä (LsL 417/2007 36 §). Tämä siis kertoo siitä, että lastensuojelua on kehitetty ainakin laissa ja moniin selvityksessä mainittuihin tarpeisiin on vastattu lakia uudistaessa.

Lastensuojelua pyritään kehittämään jatkuvasti ja jopa lakiin on kirjattu, että lastensuojelutoimintaa tulee seurata ja kehittää. Kunnan on lain mukaan huolehdittava, että ehkäisevä sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan kunnan tarpeen edellyttämällä tavalla. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa tarvittuun avun ja tuen lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille, nuorille sekä heidän perheilleen. (LsL 417/2007 11.1–2. §.)

Vanhempien näkökulmaa on tutkittu raportissa nimeltä Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita. Tutkimuksen tuloksista selvisi, että tutkimukseen osallistuneista 955 vanhemmasta yli puolta kosketti huoli omasta jaksamisesta. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 73).

Muita tavallisia aiheita huoleen olivat yhteisen ajan riittävyys lapsen kanssa, omat taidot vanhemmuudessa sekä maltin menettäminen ristiriitatilanteissa. Perheen tilanteeseen liittyvistä ongelmista parisuhdeongelmat, taloudelliset vaikeudet tai työttömyys olivat yleisimpiä. Vähintään yksi lapseen tai vanhempaan toimimiseen liittyvä huoli oli yli 80 prosentilla. (Perälä ym. 2011, 73.)

Tutkimuksen tuloksena on myös, että lastensuojelun ammattihenkilön kanssa puhumisen koki melko vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi kahdeksan prosenttia vastaajista. Tämä kahdeksan prosenttia kysymykseen vastanneista 536 vanhemmasta on noin 42. Erilaisia sosiaalihuollon palveluita oli käyttänyt vuoden aikana 108 henkilöä tutkimukseen osallistuneista. (Perälä ym. 2011, 41, 46.) Tästä voitaneen siis päätellä, että palveluita käyttäneistä 108 henkilöstä 42 koki lastensuojelun työntekijän kanssa puhumisen vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi. Se on palvelua käyttäneistä peräti jopa 38 prosenttia.

6 TUTKIMUSKYSYMYKSET, TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄ

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuskysymysten ja tavoitteiden lisäksi tutkimuskohdetta. Näiden jälkeen pohdin tutkimuksen teon käytäntöjä kuten kyselylomakkeella tutkimuksen tekemisen eri puolia, aineiston analyysiä sekä tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

6.1 Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Tutkimuksessa tavoitteenani oli saada huostaan otettujen tai sijoitettujen lasten biologisilta vanhemmilta lastensuojelun kehittämisideoita. Tavoitteeseen pyrin pääsemään määrittelemieni tutkimuskysymysten avulla. Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

- Millaisia kokemuksia sijoitettujen tai huostaan otettujen lasten biologisilla vanhemmilla on lastensuojelun toiminnoista?
- Miten lastensuojelun toimintaa voisi sijoitettujen tai huostaan otettujen lasten biologisten vanhempien mielestä parantaa?

Tutkimuksen lähtökohtana oli, että sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten biologisilla vanhemmilla on henkilökohtaisia kokemuksia lastensuojelun toiminnasta. Kokemusten kautta oletin vanhemmilla olevan myös ajatuksia siitä, millaisia asioita muuttamalla ja kehittämällä lastensuojelun toimisi heidän mielestään paremmin. Tavoitteenani oli löytää konkreettisia keinoja, joilla käytännön lastensuojelua voitaisiin parantaa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli myös saada biologisten vanhempien ääni kuuluvaksi, koska lastensuojelua on kehitetty muista näkökulmista, mutta

biologisten vanhempien näkökulmaa on tutkittu vähemmän. Biologisten vanhempien tuottamien tekstien kautta toivoin saavani esille uusia erilaisia ajatuksia siitä, miten lastensuojelua voisi kehittää niin, että myös biologiset vanhemmat tulisivat huomioiduiksi paremmin lastensuojeluprosessissa. Tutkimuksenteon oletuksena oli, että lastensuojelussa on kehitettävää ja että biologisilla vanhemmilla on käytännön kokemusta ja tietoa siitä, mikä kaipaisi parannusta.

6.2 Tutkimuskohde

Tutkimuksen toimeksiantajina olivat Sukupuu ry ja Huostaanoton jälkeenkkin vanhemmuus VOI KUKKIA -verkostohanke. Sukupuu ry on vertaistukiyhdistys, joka on tarkoitettu huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten vanhemmille ja omaisille (Sukupuu ry, n.d.a). Huostaanoton jälkeenkkin vanhemmuus VOI KUKKIA -verkostohanke on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama hanke, jota hallinnoi Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto (Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry, n.d.a).

VOIKUKKIA-hankkeen avulla tavoittamani tutkittavat olivat mukana hankkeen VanhempainRaatin toiminnassa. VOIKUKKIA-hankkeessa toimii kaksi VanhempainRaatia, joissa toimivat sijoituksen tai huostaanoton kokeneet vanhemmat. Pääsyaatimuksena Raateihin on oman kokemuksen lisäksi kiinnostus ja mahdollisuus kehittää vanhempien tukemista. Raadissa pohditaan yhdessä VOIKUKKIA-hankkeen kanssa, mitä vanhempien hyväksi voidaan tehdä. (Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry, n.d.b.)

Myös Vertaistukiyhdistys Sukupuu ry:n kautta tavoitin tutkittavia. Sukupuu ry:n tavoitteena on tehdä lastensuojelusta inhimillisempää niin lapsille kuin aikuisillekin. Yhdistyksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lapsen yhteyttä vanhempiinsa ja omaisiinsa myös sijoituksen jälkeen sekä jakaa tietoa huostaanottoon liittyvissä asioissa ja käytännön järjestelyissä. Yhdessä lastensuojelukentän kanssa yhdistys pyrkii nostamaan esille lastensuojelutyön epäkohtia. (Sukupuu ry, n.d.a, n.d.b.)

Sukupuu ry:n ja VOI KUKKIA -hankkeen kautta sain yhteyden varsinaisiin tutkittaviin, joita olivat sijoitettujen tai huostaan otettujen lasten biologiset vanhemmat. Tutkimuksen koehenkilöt eivät valikoituneet satunnaisesti, vaan valitsin kohteet halusta tutkia biologisten vanhempien kehittämisideoita. Tutkittavien määrittelyssä tärkeintä oli, että heillä on henkilökohtainen kokemus biologisen lapsensa sijoituksesta tai huostaanotosta.

Valintaan vaikuttivat myös tutkittavien oma kiinnostus ja halu kehittää lastensuojelua. Tutkimukseen valikoituneet vanhemmat olivat itse hakeutuneet näihin ryhmiin, joissa yhtenä toiminnan tavoitteena oli kehittää lastensuojelua.

Tiedonantajien eli tutkittavien valinnan tulee olla harkittua ja tarkoituksenmukaista. Yksi harkinnanvaraisen aineiston keruun nimike, jota käytetään määrällisessä tutkimuksessa, on eliittiotanta. Tiedonantajiksi valitaan tällöin vain henkilöt, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta

asiasta. Valinnan kriteerinä voi olla esimerkiksi itsensä ilmaisemisen taito, puhekyky, kirjoitustaito tai orientaatio maailmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän luvun alussa kerron ja perustelen, miksi päädyin laadulliseen tutkimukseen. Näiden perusteluiden jälkeen käsittelen kyselylomaketta aineistonkeruumenetelmänä. Viimeiseksi käyn läpi, mihin analyysimenetelmään tutkimuksessa päädyin ja millaisia vaiheita analyysi sisälsi.

Toteutin tutkimuksen pääasiassa kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Päädyin laadulliseen tutkimukseen halusta toteuttaa tutkimus biologisen vanhemman näkökulmasta ja näitä vanhemman kokemuksia ei voi mitata määrällisesti. Tutkimuksen pääpaino oli siis laadullisella materiaallilla, mutta käytin myös kvantitatiivista, eli määrällistä, tutkimusotetta tuomaan ryhtiä tutkimusaineistoon. Määrällisen tutkimuksen vastaukset myös auttavat havainnollistamaan tehtyä tutkimusta.

Tätä kahden eri tutkimusotteen käyttöä puolustaa myös Metsämuuronen (2006, 258), jonka mukaan pienimuotoinen määrällinen mittaus laadullisen tutkimuksen mukana toimii laadullisen raportin ryytinä ja havainnollistuksena. Laadullinen ja määrällinen mittaus sekä aineiston jäsentämisen metodologia eivät yleensä ole toisiaan poissulkevia asioita. Samaa kysymystä ja tutkimusongelmaa voi lähestyä useammasta näkökulmasta, useaan eri metodologiseen periaatteeseen pohjaten ja erilaisilla tutkimusasetelmilla. (Räsänen 2005, 87–88, 99.)

Määrällistä aineistoa ilmentävät kyselylomakkeessa (liite 1) olevat asenneasteikot. Likert-asteikkoa käytetään erityisesti muun muassa asenne- ja motivaatiomittareissa. Niissä koehenkilö arvioi omaa käsitystään väitteen tai kysymyksen sisällöstä. Normaalisti asteikon ääripäät edustavat myös mielipiteiden ääripäitä, kuten esimerkiksi ”täysin eri mieltä” ja ”täysin samaa mieltä” (Metsämuuronen 2006, 62.)

Käytin Likert-asteikkoa kyselytutkimuksessa tukena vanhempien kielelliselle ilmaisulle. Likert-asteikolla vanhemmat määrittivät lastensuojeluun kuuluvien eri asioiden toimivuutta. Asteikon ääripäiksi muodostuivat määritelmät todella huonosti ja todella hyvin. Asteikko oli 5-portainen.

7.1 Aineistonkeruu kyselylomakkeella

Laadullinen tutkimus ei välttämättä merkitse sitä, että tutkittaviin on kontakti, vaikka niin usein ajatellaan. Tutkimusta suunniteltaessa tuleekin pohtia, milloin tutkimuksen kohdehenkilöiden olisi suotavaa saada toimia vapaasti ja milloin on taloudellista tai muutoin järkevää käyttää strukturoitumpia aineiston keruun muotoja. (Hirsjärvi 2013, 194.) Päädyin toteuttamaan laadullista tutkimustani kyselylomakkeella, koska koin, että lomakkeella saan yhteyden mahdollisimman moneen vanhempaan ja saan näin kerättyä kattavan aineiston.

Hirsjärven mukaan (2013, 185) kyselylomake on toimiva metodi, kun tutkija haluaa päästä selville siitä, mitä ihmiset tekevät yksityiselämässään. Myös ihmisten ajatuksia, tunteita, kokemuksia ja uskomuksia selvittäessä kyselylomake on toimiva metodi. Päädyin kyselylomakkeeseen haastattelun sijaan, koska toisin kuin haastattelussa, kyselylomakkeen aineisto on tehokkaammin analysoitavissa. Suunnittelin, että tutkimukseeni saisin vastaukset noin kymmeneltä vanhemmalta. Tämä tutkittavien määrä sekä heidän sijaintinsa vaikutti päätökseeni valita tutkimusmenetelmäksi kyselylomake.

Kyselylomake ei ole kuitenkaan tutkimuksen mittarina täysin ongelmaton. Hirsjärven (1997, 195) mukaan kyselytutkimuksen aineistoa pidetään pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Näiden lisäksi Hirsjärvi mainitsee haittoiksi myös vastaajien suhtautumisen ja perehtyneisyyden, vastausvaihtoehtojen onnistumisen, tutkimuksen kadon sekä sen, että hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii tutkijalta paljon tietoa ja taitoa.

Näitä ongelmia yritin huomioida tutkimusta tehdessä ja suunnitellessa. Vastaajien suhtautumisen ja perehtyneisyyden ongelmaa minimoin tutkimuksessa valitsemalla tutkimusjoukoksi motivoituneen ja aiheesta kiinnostuneen tutkittavien ryhmän. Kysymysten vastausvaihtoehtoja pohdin pitkään ja monelta kantilta, jotta ne olisivat mahdollisimman onnistuneita. Tutkimuksen katoa pyrin minimoimaan lähettämällä muistutuksia lomakkeiden täytöstä. Lomakkeen laatimiseen varasin myös reilusti aikaa ja kyselylomakekirjallisuuteen ja aiempiin kyselytutkimuksiin tutustuin niin laajasti kuin oli tutkimuksen puitteissa mahdollista.

Osalle tutkimusryhmää lähetin kyselylomakkeen organisaation kautta ja toiselle osalle jaoin lomakkeen henkilökohtaisesti sekä samalla kerroin heille tutkimuksesta. Tutkimuksen aluksi tarkoitukseni oli, että toimitan kyselylomakkeen molemmille ryhmille henkilökohtaisesti kontrolloituna ja informoituna kyselynä. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista molemmissa ryhmissä kiireellisten kokousaikataulujen vuoksi, joten toteutin tutkimuksen sekä informoituna ja kontrolloituna kyselynä että postikyselynä.

Kyselyn muoto, jossa lomake lähetetään organisaation, instituution tai yhteisön välityksellä on lähellä postikyselyä. Postikyselyssä lomake lähetetään tutkittaville ja he täyttävät sen ja lähettävät tutkijalle. Tämän menetelyn etuna on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. (Hirsjärvi 2013, 196.)

Postikysely ei ole sidottu maantieteellisesti ja koehenkilö voi vastata kyselyyn silloin, kun hänelle parhaiten sopii. Koehenkilöt voivat asua missä tahansa, ja vapaampi vastausaika antaa luotettavamman pohjan tuloksille kuin se, että tutkittavan on vastattava kyselyyn tietyn rajatun ajan kuluessa tutkijan ollessa paikalla. Postikyselyyn ei tarvitse vastata väsyneenä tai kun ajatukset keskittyvät johonkin aivan muuhun. (Valli 2007, 106.)

Toinen kyselytutkimuksen aineiston keräämisen tapa postikyselyn lisäksi on kontrolloitu kysely, joka voi olla informoitu kysely. Kun kontrolloitu

kysely on informoitu, tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti esimerkiksi työpaikalla, messutilaisuuksissa, kouluissa tai vaikka harrastusryhmissä. Jakaessaan lomakkeita tutkija samalla kertoo tutkimuksen tarkoituksesta sekä vastaa kysymyksiin. Vastaajat täyttävät lomakkeet omalla ajallaan ja palauttavat ne postitse tai sovittuun paikkaan. (Hirsjärvi 2013, 196–197.)

Vallin mukaan (2007, 102–103) kyselylomakkeen kysymysten teossa tulee olla huolellinen. Kysymysten muoto aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksissa. Tällöin vastaaja ei ajattele samalla tavalla kuin tutkija tarkoittaa ja tulokset vääristyvät. Kysymysten pitää olla yksiselitteisiä, eivätkä ne saa johdatella. Kysymykset rakennetaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaan.

Pohdin kysymyksiä näiden ohjeiden valossa pitkään. Kysyin lomakkeeseen kommentteja aiemmin kyselyitä toteuttaneelta henkilöltä sekä kansaopiskelijoilta ja tämän jälkeen muokkasinkin lomaketta saadun palautteen mukaisesti. Kyselylomakkeeseen (liite 1) tein avoimia kysymyksiä sekä kysymyksiä, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot. Avoimissa kysymyksissä etuna on, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita. Lisäksi avoimilla kysymyksillä vastaajan mielipide on mahdollista saada selville perusteellisesti. Huonona puolena taas on, että vastaukset voivat olla ylimalkaisia tai epätarkkoja. (Valli 2007, 123–133.)

7.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksen analyysin toteutin abduktiivisena eli teoriaohjaavana sisällönanalyysinä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on teoreettisia yhteyksiä, mutta ne eivät tule suoraan teoriasta. Aikaisemman tiedon tarkoitus on ohjata tai auttaa analyysissä. Tutkimuksen analyysistä on tunnistettavissa aiemman tiedon vaikutukset, mutta aiemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa vaan uusia ajatusmalleja kehittävä. Aineiston analyysivaiheessa edetään aineistolähtöisesti, mutta vain aluksi. Analyysin loppuvaiheessa tarkastellaan aineistoa teoreettisen viitekehyksen kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.)

Sisällönanalyysia voidaan jatkaa kvantifioimalla aineisto, eli laskemalla kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkittavien kuvauksissa. Ongelmallista laadullisen aineiston kvantifioinnissa on aineiston koko. Aineistot ovat usein niin pieniä, että kvantifiointi ei välttämättä tuota mitään lisätietoa tai erilaista näkökulmaa tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 120–121.) Tätä ajatusta uhmaten, kvantifion tutkimuksen aineiston, jotta tuloksilla olisi tarkempaa totuus pohjaa. Kvantifiointi tuo mielestäni lisäarvoa tuloksille sekä erilaista näkökulmaa tulosten tarkastelulle.

Ennen kuin laadullisen aineiston analyysin voi aloittaa, täytyy aineisto saattaa muotoon jossa analysointi on mahdollista. Tämä tapahtuu litteroimalla eli aineiston puhtaaksi kirjoittamalla. (Metsämuuronen 2006, 246.) Litteroinnin voi tehdä kaikesta kerätystä aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91).

Käytän tutkimuksen laadullisessa ja määrällisessä osassa teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Voidaan jopa sanoa, että useimmat laadullisen tutkimuksen menetelmät perustuvat tavalta tai toisella sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Sisällönanalyysiin päädyin, sillä koin sen analyysivaiheet tutkimukselle mieluisiksi. Sisällönanalyysistä on erotettavissa neljä työskentelyvaihetta: rajaaminen, koodaaminen ja litterointi, aineiston järjestäminen sekä yhteenvedon tekeminen.

Ensimmäisellä työskentelyvaiheella, eli rajaamisella tarkoitetaan, että täytyy valita aineistosta jokin rajattu ja kapea ilmiö. Kaikkia kiinnostavia aiheita ei voi tutkia yhden tutkimuksen puitteissa, joten täytyy päättää mikä kyseisessä tutkimuksessa on tärkeää ja mistä ollaan kiinnostuneita. Nämä näkyvät tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävässä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Tutkimuksessa kyselylomake jaettiin yhteensä 18 henkilölle, joista palautui kymmenen. Osa näistä lomakkeen saaneista oli huostaan otettujen tai sijoitettujen lasten isovanhempia. Tutkimusta tehdessä muutin innokkaiden isovanhempien vuoksi kyselylomakkeen koskemaan myös heitä. Rajauksessa päädyin kuitenkin jättämään isovanhempien kokemukset ja kehittämisideat tutkimuksen ulkopuolelle, sillä muuten aineisto olisi mielestäni ollut liian hajanainen. Analysoitavaksi jäi seitsemän lomaketta.

Rajaamisen jälkeen koodasin ja litteroin aineiston. Koodaamisen voi tehdä niin kuin itse parhaaksi näkee. Käytännössä sillä tarkoitetaan aineiston läpikäyntiä niin, että kiinnostavat asiat erotetaan ja merkitään sekä mahdollisesti kerätään yhteen ja erilleen muusta aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Koodasin aineiston antamalla jokaiselle tutkittavalle kirjainkoodin, joiden tarkoituksena oli helpottaa aineiston käsittelyä. Lisäksi koodasin tekstiä käyttämällä eri värejä koodeina samaa asiaa käsitteleville teksteille.

Sisällönanalyysin kolmantena vaiheena rajaamisen, koodauksen ja litteroinnin jälkeen on aineiston järjestäminen. Aineiston järjestämisen tapoja on muun muassa luokittelu ja teemoittelu. Tämän tutkimuksen analyysissä käytin niin luokittelua kuin teemoittelua.

Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa, kun pyritään ratkaisemaan jokin käytännön ongelma. Teemoittelulla aineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia esitettyihin kysymyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 179–180) Kyselytutkimuksessa teemat oli eräällä tavalla kysymysten muodossa jo jaettu, joten hyödynsin niitä myös analyysivaiheessa.

Sisällönanalyysin viimeinen vaihe teemoittelun jälkeen on yhteenvedon tekeminen. Teemoitelluista tuloksista kirjoitetaan yhteenvedo ja tehdään johtopäätökset.

8 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä kappaleessa käsitellään tehdyn tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä. Kyselyyn vastasi seitsemän vanhempaa, joiden kokemuksia ja kehittämisehdotuksia käyden tässä luvussa läpi. Tutkimustulokset on jaettu viiden eri teeman alle, joita ovat yksilöllisyys ja kuunteleminen, tuki, viranomaisten kanssa työskentely, päätökset sekä sijaishuolto. Tulosten raportoinnissa käytän lainauksia vanhempien teksteistä. Niillä on tarkoitus elävöittää tekstiä sekä täsmentää saatuja tuloksia.

8.1 Yksilöllisyys ja kuunteleminen

Eniten vanhempien vastauksissa koko tutkimuksessa painottuu yksilöllisyys. Se mainitaan vanhempien vastauksissa jopa kymmenen kertaa ja liitetään niin tukemiseen kuin työtapoihin. Yksilöllisyyden toiveet näkyvät niin perhekohtaisuutena, universaalien palvelujen vastaisuutena kuin työtapojen kerronnassa. Vastauksissa toivotaan jokaiseen perheeseen perehtymistä ja tuen miettimistä perheen yksilöllisen tarpeen mukaan. Tuen saamiseen myös viitataan tuella, jota tulisi saada yksilöllisesti päätettynä niin paljon ja niin pitkään kuin perhe tarvitsee.

Oikeata perhe- ja henkilökohtaista tukitoimintaa tarpeeksi paljon ja tarpeeksi pitkän ajan kuluessa.

Universaalit, niin sanotut uimalippuja kaikille -tuet koetaan huonoiksi keinoina auttaa perhettä. Tuella toivotaan sen sijaan yksilöllisyyttä muun muassa toivomalla tukea lapsen omaan harrastukseen. Tuen antamiseen ja saamiseen toivotaan myös yksilöllisyyttä sillä, että sitä saataisiin sen verran kuin tietyllä perheellä on tarve.

Vastauksissa ei määritellä tuen antamiseen käytettyjä tunteja tai varoja, vaan perheen tulee saada tukea niin paljon kuin se selvitäkseen tarvitsee. Tämä mielestäni tarkoittanee myös sitä, että työntekijältä vaaditaan asiakkaan kuulemista, jotta tämä voi ymmärtää mitä asiakas tarvitsee ja kuinka paljon.

Myös työotteilta toivotaan yksilöllisyyttä. Sosiaalitoimen toivotaan toteuttavan yksilöllistä työtä, jossa samankaltaisia päätöksiä ei ole. Samalla viitataan myös sosiaalityöntekijöiden mielikuvitukseen. Vanhempien mukaan on työntekijöiden mielikuvituksesta kiinni kuinka yksilöllisiä ja laajoja tukitoimet voivat olla.

Kuulemiseen taas viitataan vastauksissa monessa eri asiassa. Toivotaan biologisten vanhempien kuuntelemista sekä muiden viranomaisten, kuten lääkärin kuuntelemista ja uskomista päätöksiä tehdessä. Halutaan, että lähipiiriä kuultaisiin ennen lapsen sijoittamista muualle ja pyydetään myös, että lasta kuultaisiin sijoituspaikassa.

Myös lastensuojelun laatusuosituksessa on otettu huomioon yksilöllisyys ja kuuleminen. Lapselle ja perheelle tarjottavan tuen tulee perustua yksilölliseen tarpeeseen. Asiakkaalle tarjottava tuen tulee olla asiakkaan tar-

peisiin räätälöityä ja tarpeen mukaan intensiivistä. Kaiken päätöksenteoon, kehittämistyöhön sekä palvelujen järjestämiseen liittyvän tulee perustua lapsen ja perheen tarpeisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 16, 23 & 27.)

Jotta nämä kaikki yksilölliset ja intensiiviset palvelut mahdollistuisivat, tulee työntekijän kuulla asiakasta. Laatusuosituksessa kuulluksi tuleminen tulee ilmi osallisuuden parantamisessa. Jotta lastensuojeluasian eri osapuolet voisivat olla osallisia lastensuojeluasiaan, tulee heidän voida kokea, että he tulevat kuulluksi omana itsenään. Lisäksi heidän pitää pystyä luottamaan siihen, että he pääsevät tuomaan oman näkemyksensä asiaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 16, 18, 23.) Laatusuosituksen mukaan työssä on siis huomioitava tämä vanhempien kaipaama yksilöllisyys ja kuuleminen.

Voisi siis ajatella, että yksilöllisyyden ja kuulemisen puutteeseen on herätty myös lastensuojelun työtä kehittäessä. Koska lastensuojelun laatusuositus on julkaistu vuonna 2014, on ehkä vielä liian aikaista todeta, onko se juurtunut työhön ohjenuoraksi vai ovatko nämä vanhempien esille tuomat asiat edelleen sellaisia, johon lastensuojelutyötä kehittäessä pitää paneutua. Hyvänä asiana voitaneen kuitenkin pitää sitä, että tämä vanhemmillekin tärkeä yksilöllisyys on huomattu jo laatusuositusta laatiessa.

8.2 Tuki

Tässä alaluvussa käsittelen vanhempien kokemuksia tuesta ja ideoita sen kehittämiseksi. Tukeen liittyvät tulokset on jaettu kolmeen osaan, koska aihe on liian laaja käsiteltäväksi yhtenä kokonaisuutena. Nämä kolme tuen jaettua osaa ovat avohuollon tukitoimet, tuen tarjonta ja saaminen sekä perheen tukeminen. Käyn ennen näitä kolmea jaottelua lyhyesti läpi, millaiset teemat vastauksissa painottui tuesta kokonaisuutena.

Tutkimuksen tuloksissa tukeen liittyvien ajatusten voitaneen sanoa yleisesti liittyvän kokemukseen siitä, että tukea ei saa. Niin perheen kuin vanhempienkin koetaan jäävän tuen saamisessa ulkopuolelle ja tyhjän päälle. Tukea ei vanhempien mukaan saa ja jos sitä saa, se on usein riittämätöntä. Vanhempien tarjoamat kehittämisajatukset koskevat luonnollisesti myös pääasiassa näitä aiheita. Tuesta toivotaan parempaa määrällisesti, laajuudeltaan sekä laadultaan. Myös tuen saamisessa vanhemmat mainitsevat yksilöllisyyden tarpeen.

8.2.1 Avohuollon tukitoimet

Viisi seitsemästä vanhemmasta arvioi, että avohuollon tukitoimet toimivat huonosti tai todella huonosti. Tämä asenneasteikolla mitattu tulos kertonee vanhempien käsitysten avohuollon tukitoimista olevan melko negatiivisia.

Avohuollon tukitoimista puhuttaessa vanhempien kokemuksissa näkyy kolme eri toimijaa: perhetyö, sosiaalitoimi ja avohuollon tukihenkilöt. Perhetyö mielletään vastauksissa sohvalla istuskeluksi ja koetaan, että

perhetyöntekijä ei auttanut konkreettisissa kodinaskareissa. Toisaalta perhetyöntekijästä on myös positiivisia kokemuksia, sillä hän oli ollut se joka oli tukenut ja kannustanut.

Kokemukset sosiaalitoimen tuesta vaihtelevat. Saaduiksi tuiksi mainitaan uimahalliliput ja kuntoutus. Useassa vastauksessa vanhemmat myös mainitsevat, etteivät saaneet sosiaalitoimelta mitään tukea. Myös ajatukset ja kokemukset tukihenkilöistä ovat eriäviä. Joku kokee, että tukihenkilö auttoi pahimman yli ja toinen taas mainitsee, että tukihenkilön käyntimäärä perheessä ei ollut riittävä.

Myös kehittämisajatukset avohuollon tukitoimissa noudattavat pitkälti ajatuksia perhetyöstä, sosiaalitoimesta ja tukihenkilöstä. Näiden lisäksi muutosehdotuksia annettiin myös erilaisiin konkreettisiin käytännön toimintoihin. Perhetyön toivotaan istuskelun sijaan olevan konkreettista perheen auttamista. Sosiaalitoimelle annetut ideat taas ovat lähinnä muutostoivomuksia työtappoihin. Näitä ovat esimerkiksi perhettä kunnioittava ote, voimavaralähtöisyys, perhekohtaisuus sekä laaja-alainen näkemys. Sosiaalityöntekijöiltä toivotaan muiden viranomaisten, kuten esimerkiksi lääkärin, kuuntelua päätöksiä tehdessä.

Tukihenkilötoimintaan kohdistuvat kehittämistoiveet liittyvät tukihenkilön käynteihin. Käyntejä toivotaan vaikka alkuun jokaiselle päivälle, jos sille on tarvetta. Vanhemmat toivovat myös itselleen erillistä tukihenkilöä sekä vertaistukihenkilöä mukaan toimintaan jo kiireellisessä sijoituksessa. Kriisiapu nimetään yhdeksi käytännön toimeksi, jota vanhemmat toivovat. Kriisiavun lisäksi käytännön toiveiksi muodostuvat myös terapiat, vapaapäivät ennen väsymistä, pitkäjänteinen kuntouttaminen sekä apu vanhemmille avohuollon sijoituksissa.

Myös Sinkkonen (2012, 180) on sitä mieltä, että vanhemmat voivat tarvita kriisihoitoa välittömästi huostaanoton jälkeen. Avohuollon tukitoimilla on tarkoitus edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia ja -kykyä. Avohuollon tukitoimiksi voidaan myös nimetä lapsen kuntouttamista tukeva hoito- tai terapiapalvelu, tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen tai muu lasta ja perhettä tukeva palvelu tai tukitoimi. (LsL 417/2007 36 §.) Tällöin voitaneen siis pitää perusteltuna vanhempien toivetta kriisiavusta, terapiasta, vapaapäivistä, kuntouttamisesta sekä avusta vanhemmille avohuollon sijoituksissa.

8.2.2 Tuen tarjonta ja saaminen

Tuen saamisesta vanhempien kokemukset ovat vielä negatiivisempia kuin avohuollon tukitoimista. Viisi seitsemästä vanhemmasta arvioi tuen saamisen toimivan todella huonosti. Eniten vanhempien vastauksissa näkyi tuen saamattomuus: tukea ei saa, ei auteta tai tukea ei saa vaikka sitä pyytää. Sanotaan jopa, että tukea lupailaan ja annetaan vain sen verran, että sosiaalitoimi pääsee sanomaan, että autettu on. Myös lapsilisien menetystä huostaanotossa pidetään huonona asiana, sillä samanaikaisesti pitää etsiä pienempää asuntoa sekä tulla toimeen pienemmällä tuloilla.

Tukea emme saaneet, vaikka sitä pyysimme

Tuen saamiseen viittaavat kehittämisajatukset koskevat lähinnä tuen saatavuutta, määrää, laajuutta sekä laatua. Tukien saatavuutta toivotaan paremmaksi sekä tuen määrään ja pituuteen viitataan toivomalla tukea tarpeeksi paljon ja tarpeeksi pitkään. Vanhempien vastausten mukaan tuen tulee olla ajoissa olevaa, vahvaa, riittävää, kunnioittavaa, kuntouttavaa sekä kotona asumista tukevaa. Käytännön tukina toivotaan konkreettista apua kotiin, kuten apua läksyihin, selkokieliä oppikirjoja sekä vapaapäiviä silloin tällöin. Lisäksi mainituksi tulee se, että tukea tulisi antaa terapioihin ja hoitoihin sekä se, että tapaamisia tulisi olla enemmän huostaanoton tai sijoituksen alussa.

Palveluiden määriin ja laatuun ei suoranaisesti ole vastattu laissa. Kuten jo aiemmin olen maininnut, tuen tulee laatusuosituksen mukaan perustua yksilölliseen tarpeeseen ja sen tulee olla asiakkaan tarpeisiin räätälöityä ja tarpeeksi intensiivistä. Palvelun järjestämisen tulee perustua lapsen ja perheen tarpeisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 16, 23, 27.) Voitaan siis tehdä tästä päätelmä, että vanhempien toiveita tulisi suosituksen mukaan kuunnella tarkemmin. Jos perheellä on tarve saada intensiivisemmin jotain tukea, on tällöin mielestäni laatusuosituksen perusteella myös oikeus vaatia sitä.

8.2.3 Perheen tukeminen

Myös perheen tukemisesta vanhemmilla näyttää olevan huonoja kokemuksia. Kaikki kyselyyn vastanneista vanhemmista arvioivat perheen tukemisen toimivan todella huonosti. Tämä antanee melko rajua palautetta siitä, miten vanhemmat kokevat perhettä tuettavan.

Perheen tukemista koskevia kokemuksia värittää tuen saamattomuus tai sen huono laatu. Vastauksissa perheen sanotaan jäävän usein yksin ja ilman tukea. Koettiin, että huostaanoton jälkeen perhe unohdetaan, eikä mitään tukea saa. Mainituksi vastauksissa tuli myös perheen vähättely ja haukkuminen. Vastauksissa näkyy vanhempien kokemus siitä, että perhettä oli mollattu ja lapsia ja vanhempia oli haukuttu toisilleen. Osa vastanneista kuvailee myös ainoaksi saaduksi tueksi sitä, että oli käsketty mennä mielenterveystoimistoon.

Myös Sinkkonen (2012, 179–180) on sitä mieltä, että sijoituksen tapahduttua biologiset vanhemmat jäävät usein tyhjän päälle, eikä kukaan ole heistä enää kovin kiinnostunut. Surullista tämä ei ole pelkästään vanhempien puolesta, vaan myös sijoitetun lapsen olisi tärkeä tietää, että hänen vanhemmistaan pidetään huolta. Kuntouttaminen on myös lapsen kotiin palaamisen kannalta välttämätöntä.

Vanhempien kehittämisideat perheen tukemiseen lastensuojeluprosessissa painottuvat yksilöllisyyteen ja perhekohtaisuuteen. Perheen tukeminen, kuunteleminen ja konkreettiset ennaltaehkäisevät tuet nähdään myös kehityskohteina. Tukea kaivataan enemmän ja perheen arkeen toivotaan apua

muun muassa lastenhoitoapuna ja perhekummitoimintana. Myös avohuollon tukitoimia toivotaan huostaanoton aikana käytettäväksi.

Sellaisia tukitoimia, jotka olisivat auttaneet meidän perhettä

Laatusuosituksessa on huomioitu perheen rooli ja perheen tukeminen lastensuojeluprosessissa. Suosituksen mukaan perheen ollessa lastensuojelun asiakkaana, tulee jokaisen yhteistyötahon vastata oman toimialansa palveluilla siitä, että perhe saa tarvitsemansa tuen (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014, 24).

Aikuisten palveluiden työntekijöiden tulee selvittää ja huomioida asiakaidensa lasten tuen tarve ja tarvittava yhteistyö lastensuojelun kanssa. Suosituksen mukaan on tärkeää, että aikuissosiaalityössä voidaan tukea vanhempien työelämäosallisuutta ja kuntoutumista, koska vanhempien hyvinvointi on lapsen edun mukaista. Työntekijöiden tulee tukea lapsen edun toteutumista ja auttaa vanhempia suoriutumaan kasvatusvastuusta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2014, 22, 24)

Laissa sanotaan myös, että lapsen asiakassuunnitelmaan tulee kirjata työn tarkoitus ja sen tavoitteet, erityisen tuen tarve ja se, miten apua järjestetään lapselle ja hänen vanhemmilleen. Suunnitelmassa tulee ottaa huomioon lapsen edun mukaisella tavalla tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. (LsL 417/2007 30.3 §) Tämän vuoksi perheen tukemiseen liittyviä vanhempien haluja perheen tukemiselle tulee mielestäni kuulla. Myös kiintymyssuhteella voidaan perustella osaltaan myös perheen tukemisen tarkeyttä.

Kiintymyssuhdetta voidaan pitää kaksisuuntaisena. Lapsi kiinnittyy vanhempaansa ja vanhempi kiinnittyy lapseen. Vanhemman kiintymyksen funktiona on antaa lapselle hoivaa ja suojaa (Kalland 2005, 199). Kaikenlaisiin interventioihin liittyy ajatus, että ihmissuhteet vaikuttavat toisiin ihmissuhteisiin. Tästä voi seurata kaksi eri asiaa: voidaan etsiä uusia ihmissuhteita tai sitten voi olla, että hoito keskittyy väärään asiaan. Hoito keskittyy tällöin esimerkiksi pelkkään äitiin tai lapseen, vaikka tärkeämpää olisi keskittyä äidin ja lapsen suhteen lujittamiseen. (Emde & Robinson 2005, 268.)

Kiintymyssuhdetta voi mielestäni tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yksi näkökulma on, että tuttua ja ehkä jopa huonoa kiintymyssuhdetta voi olla kannattavampaa kehittää ja parantaa kuin antaa lapselle uusi ja niin sanotusti parempi kiintymyssuhde. Toisaalta tulee myös muistaa, että kiintymyssuhde on muuttuva kokonaisuus, eikä se pysy koko elämää välttämättä samanlaisena.

Tämä tulisi huomioida mielestäni myös lastensuojelulaissa, jossa huostaanoton purkua pohdittaessa tulee ottaa huomioon lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu (LsL 417/2007 47 §). Jos kiintymyssuhdetta pidetään arvokkaana huostaanoton purkamisen kannalta, tulisi mielestäni myös jo huostaanoton aloittamista pohdittaessa ottaa huomioon lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen laatu.

8.3 Viranomaisten kanssa työskentely

Viranomaisten kanssa työskentelystä vanhemmilla on paljon sanottavaa. Yleisesti viranomaisten kanssa toimimista värittävät huonot kokemukset: viisi seitsemästä vastanneesta arvioi viranomaisten kanssa toimimisen toimivan huonosti tai erittäin huonosti. Toisaalta myös vastakkainen näkökulma oli asteikolla edustettuna, ja sen mukaan viranomaisten kanssa toimiminen oli sujunut hyvin.

Vastauksista voidaan nähdä, että tärkeimmäksi asiaksi viranomaisten kanssa työskentelystä mainitaan sosiaalitoimen työtavat. Työtapoihin ehdotetaan muutoksia niin kohtelun, kirjaamisen kuin yhteistyön suhteen. Kohteluun muutosta toivotaan käytännön asioilla kuten kaikkien osapuolten tervehtimisellä sekä yleisesti paremmalla kohtelulla. Kirjaamiseen toivotaan muutosta taas sillä, että myös positiiviset asiat laitettaisiin näihin kirjauksiin. Yhteistyöhön viitataan työotteilla ja muiden kuuntelemisella. Mainituiksi vastauksissa tulee sosiaalitoimen lisäksi myös lastensuojelulaitosten ohjaajat, erityisopettajat, Voikukkia-vertaistukiryhmä, Kela sekä vanhempien lähipiiri, joita käsittelemme tämän alaluvun lopussa.

Kokemukset sosiaalitoimesta vaikuttavat erilaisilta. Osassa vastauksia sosiaalitoimen sanotaan hoitaneen asiat hyvin ja koetaan, että sosiaalitoimi on ollut oikeudenmukainen. Suurin osa vastauksista on kuitenkin sävyllään negatiivisia. Sosiaalitoimen sanotaan valehdelleen niin kirjauksissaan kuin jopa hallinto-oikeudessakin. Työntekijöitä kuvaillaan valtaa väärin käyttäviksi ja heidän toimensa nähdään olevan epäinhimillisempää ja huonompaa kuin viime vuosisadalla.

Pahinta oli että huostaanottoa ei olisi tarvinnut tehdä, se väärin paljous, meni usko koko yhteiskuntaan.

Vaikka vanhempien kokemuksissa on nähtävissä sosiaalitoimen työtä kritisoiva ja negatiivinen sävy, on vanhemmilla silti halua myös kertoa asioita, joita heidän mielestään sosiaalitoimen työssä tulisi kehittää. Sosiaalitoimen työntekotapaan ollaan jopa niin kyllästyneitä ja pettyneitä, että ehdotetaan henkilöstön ja toimintatapojen uusimista sekä sitä, että huostaanottotapahtuman päätökset otettaisiin pois kuntien päättäjiltä. Toisaalta myös ymmärretään sosiaalitoimen kiirettä, työn määrää, vähäistä henkilöstöä ja nopeiden päätösten helppoutta.

Laatusuosituksissa vastuu näistä työntekijöihin liittyvistä asioista, kuten työn määrästä ja laadusta annetaan työn johdolle. Suosituksissa sanotaan, että johtohenkilöstön tulee tukea työntekijöiden kykyä lapsikeskeiseen ja ihmissuhdeperusteiseen työhön. Johdon tulee tukeakseen työntekijöitään miettiä työn resursointia, työn painotuksia ja osaamisen vahvistamista. Johdon tulee myös huolehtia, että asiakkaan ja työntekijän välinen luottamuksellisuus asiakassuhteessa säilyy. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 22.)

Monissa vastauksissa korostuu käyttäytyminen ja perheen kohtelutavat. Lapsien ja perheen kohtelulta toivotaan niin ystävällisyyttä, asiallisuutta, aitoa välittämistä kuin inhimillisyyttä. Perhettä toivotaan kohdeltavan niin

kuin muitakin ihmisiä kohdellaan. Konkreettisin kehittämisidea kohteluun oli tervehtiminen. Toivotaan, että kaikkia osapuolia tervehditään ja käteleen sekä toimitaan muutenkin inhimillisesti.

Monissa vastauksissa korostuu erilaisten työtapojen käyttäminen. Työntekijöiltä toivotaan innovatiivisuutta ja rajojen rikkomista. Myös niin perheen kuin nuoren kuuntelemista ja uskomista pidetään tärkeänä. Vanhempien ajatuksena on, että asioista voitaisiin sopia yhteistyössä. Työntekijöiden omatuntoon sekä lakiin vedotaan, jotta vääryydet lastensuojelutoiminnassa saataisiin loppumaan. Oikeudenmukaisuutta toimissa pidetään tärkeänä. Käytännön asioissa halutaan muutos vaitiolovelvollisuuden ja yksityisyydensuojan asioihin. Perheen tietojen ei haluta vuotavan ja mainitaan, että lasten kotoa haun tulisi tapahtua ilman suurta huomiota, sillä toiminta on vaitiolovelvollisuuden alaista.

Laatusuosituksessa on huomioitu hyvä vuorovaikutus, johon sisältyy asiakkaasta välittäminen. Asiakkaiden hyvässä kohtaamisessa arvostus, inhimillisuus ja empatia korostuvat. Lastensuojelun ammattilaisen tulee omata vahva vuorovaikutustaito ja kyky käsitellä ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämän tulee onnistua niin lapsen kuin aikuisenkin kanssa. Työtä tehtäessä tulee myös toimia niin, että työntekijän ja lastensuojelun asiakkaan sekä muiden asiaan osallisten välille syntyy mahdollisuus jatkuvaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 15, 22.)

Kirjaamiseen vanhemmat antavat eniten käytännön vinkkejä. Vanhempien vastauksissa korostetaan eniten voimavaralähtöisyyttä sekä positiivisuutta, eli sitä, että hyvät asiat kirjattaisiin myös. Tätä kirjaamisen muutosta toivotaan niin vanhemman kuin lapsen papereihin. Kirjaamiseen toivotaan muutosta myös niin, että kyttäyskirjaaminen jätettäisiin pois kokonaan.

Laatusuosituksen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 33) on kirjattu, että työntekijöiden ja työyhteisöjen tulee aika ajoin pysähtyä arvioimaan toimintaansa ja hyödyntämään tutkittua tietoa. Tässä arvioinnissa dokumentointiin pitää kiinnittää erityistä huomiota. Työntekijöiden dokumentoinnin osaamista vahvistetaan ja sovitaan paikallisista menettelytavoista.

Suosituksessa annetaan myös ajatus, että työn avoimuutta, dokumentaation ajantasaisuutta sekä asiakkaan osallisuutta voisi parantaa esimerkiksi kannettavilla tietokoneilla tai tableteilla. Tällöin kone voisi olla mukana kotikäynneillä ja neuvotteluissa jolloin asiakaskirjaukset ja suunnitelmat voitaisiin tehdä asiakkaan kanssa yhdessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 33.)

Lastensuojelupalvelujen kehittämisen yhtenä avaimena laatusuosituksessa pidetään lasten ja vanhempien osallistumisen vahvistamista. Jotta lastensuojeluasian eri osapuolet olisivat osallisia prosessiin, pitää kaikilla olla kokemus siitä, että heitä on kuultu sekä siitä, että he ovat päässeet tuomaan oman näkemyksensä käsiteltävään asiaan. Tiedonkulun riittävyys ja oikea-aikainen yhteistyö on tärkeää erityisesti terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja koulun sekä perheen kanssa. Ottaessaan lapset ja vanhem-

mat mukaan kehittämään lastensuojelupalveluita pystyvät työntekijät ja johto ymmärtämään paremmin lastensuojelutyön todellisuutta asiakkaiden näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014, 18–19.)

Työotteista puhuttaessa mainitsevat vanhemmat kirjaamisen, kuuntelun ja yhteistyön lisäksi kollegoiden kanssa työskentelyn, perheelle asetetut tavoitteet sekä sijaishuollon. Sosiaalityöntekijöiden työparien toimintaan toivotaan yhtenäisyyttä, jolloin eriävät näkemykset eivät näkyisi asiakkaana olevalle perheelle. Yhtenäisyyden lisäksi mainitaan myös kollegan asi-
antuntijuuden kunnioittaminen.

Jos sosiaalipuoli muuttaa toimintatapojaan, huostaan-
otot/sijoitukset vähenevät, ihmisten hyvinvointi paranee ja
tulee myös säästöjä yhteiskunnalle pitkällä aikavälillä.

Perheelle asetetuissa tavoitteissa toivotaan pienin askelin ja tavoittein eteen-
nemistä sekä positiivista palautetta, kun edistytään. Työotteista sijaishuol-
lon suhteen mainitaan, että sijaispaikan ongelmiin tulisi puuttua ilman etu-
käteisvaroituksia. Lisäksi ollaan sitä mieltä, että valtakunnallisesti pitäisi
kerätä systemaattisesti tietoja sijaishuoltopaikoista.

Sosiaalitoimen lisäksi muista lastensuojeluprosessissa mukana olleista
mainitaan lastensuojelulaitosten ohjaajat, Kela, erityisopettajat, Voikuk-
kia-vertaistukiryhmä, vastanneiden omat vanhemmat, puoliso sekä ystä-
vät. Näistä mainituista positiivista palautetta saivat Kela, Voikukkia-
vertaistukiryhmä ja vastaajien lähipiiri. Kelan mainitaan kohdelleen ja aut-
taneen hyvin ja Voikukkia-ryhmästä oli saatu tukea. Puolison, ystävien ja
sukulaisten apu koetaan useissa vastauksissa tärkeäksi. Toisaalta osa myös
sanoo ystävyysuhteiden vähentyneen huostaanottoprosessin aikana.

Negatiivista palautetta edellä mainituista saivat niin laitosten ohjaajat kuin
erityisopettajatkin. Näiden toimijoiden käytöksen viitataan olleen ajoittain
heikkoa. Heidän toimiinsa toivottiin muutosta oman käytöksen hillitsemi-
sessä, lapsen koskemattomuudessa sekä aidossa välittämisessä. Työtä tuli-
si vanhempien mukaan toteuttaa niin, että tavoitteisiin edetään hitaasti ja
voimavaralähtöisesti. Myös lisäkoulutusta pidetään tärkeänä.

8.4 Päätökset

Päätöksien tiedoksisaamisesta vanhempien arviot ovat erilaisia. Kuitenkin
viisi vanhempaa arvioi, että päätöksien tiedoksi saaminen toimii huonosti
tai todella huonosti. Päätöksiä koskevilla kokemuksilla vanhemmat pu-
huvat eniten tietojen saamisesta, huostaanotosta sekä epäoikeudenmukai-
suudesta.

Lastensuojelulain mukaan (417/2007 26.3. §) asiakkuuden alkamisesta
tehdään merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin ja ilmoitetaan
välittömästi huoltajalle ja lapselle. Vanhempien esille tuomissa kokemuk-
sissa on kuitenkin nähtävissä, että laki ei heidän kokemuksiansa mukaan
toteudu. Tietoja ei saa tai ne tulevat yllätyksenä kotiovelle. Tiedoksisaai-
miset saattavat viipyä pitkään. Koetaan myös, että sosiaalitoimi oli vain

ilmoittanut että lapsi lähtee sijoitukseen, eikä ollut annettu tälle päätökselle syitä.

Päätöksien tiedoksi saamista kritisoidaan. Epäoikeudenmukaiseksi koetaan sosiaalitoimen huostaanottopäätökseen päätyminen oman pahimman henkisen kriisin aikana sekä se, että parempia keinoja olisi ollut käytettävissä, mutta työntekijä ei kuunnellut.

Ei voida edes puhua lastensuojelusta koska mikään ei ollut lasten edun mukaista. Kaikkeen oli paremmat keinot tarjolla mutta minua ja läheisiä ei kuunneltu.

Huostaanoton koetaan useassa vastauksessa olevan sosiaalitoimen ensisijainen keino puuttua, vaikka tiedetään, että huostaanoton voi tehdä vasta jos mitkään tukitoimet eivät riitä. Huostaanotot koetaan jopa laittomiksi ja tarpeettomiksi. Myös lastensuojelun laatusuosituksissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 16) mainitun suhteellisuusperiaatteen mukaan viranomaisen käyttämien toimien tulee olla oikein mitoitettuja suhteessa asiakkaan auttamisen päämääriin ja tavoitteisiin. Pääperiaatteena suosituksessa pidetään sitä, että nämä viranomaisen toimet tehdään alimmalla sellaisella tasolla, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus. Tätä voidaan kutsua myös lievimmän riittävän puuttumisen periaatteeksi.

Vanhempien ideat päätöksien kehittämiseen koskevat lähinnä huostaanoton viimesijaisuutta, päätösten tiedoksisaamista sekä toisten kuuntelemista. Käytännön ajatuksiksi tarjotaan perheen auttamista ja esimerkiksi sen tarkistamista, voiko lapsi mennä sukulaisille. Vanhempien osallisuutta päätöksenteossa toivotaan ja kuuntelemisen taitoa painotetaan siinä, että otetaan vastaan vanhempien ja lähipiirin apu ja kuunnellaan, mitä heillä on tarjottavana.

Myös lastensuojelun laatusuosituksessa sanotaan, että työssä tulee kartoittaa läheisverkoston jäsenet sekä heidän mahdollisuutensa antaa sosiaalista tukea. Nämä tulee määrittää yksilöllisesti ja lapsen ja perheen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Työntekijän, perheen ja muiden lapsen asiassa tarvittavien viranomaisten tulee neuvotella yhdessä työn toteuttamisen mahdollisuuksista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 22.)

Sinkkonen kertoo (2012, 171–172) Bo Vinnerljungin (1996) tutkimuksesta, jossa Vinnerljung tutki 107:n vähintään viisi vuotta sijoitettuna olleen lapsen selviytymistä nuoruudessa ja aikuisiällä. Vertailuryhmänä toimi 128 kotihoitoon jäänyttä sisarusta. Teini- ja aikuisiän ongelmissa ei ollut eroja, mutta sijoitetuilla oli suurempi riski syrjäytyä kuin kotiin jääneillä. Sijoitettujen kuolleisuus oli myös korkeampi.

Tämä löydös antaa mielestäni vakuuttavaa tukea perheen koossapitämisen puolesta. Sinkkonen mainitsee (2012, 172) myös Rosenfeldin ym.(1997) analyysin, joka esittää, että sijoitetuilla lapsilla on 3-7 kertaa enemmän terveysongelmia, kehityksen viivästyksiä ja sopeutumisongelmia kuin samaan sosiaaliryhmään kuuluvilla muilla lapsilla.

Lastensuojelulain, laatusuosituksen sekä Sinkkosen mainitsemien tutkimusten perusteella voitaneen siis pitää loogisina kehittämisajatuksina, että sosiaalityöntekijän tulisi ottaa ensisijaisesti huomioon perheen avohuollon tukitoimin tukemisen mahdollisuudet sekä perheen lähipiirin mahdollisuudet tukea.

Nämä toiveet tulisi mielestäni ottaa vakavasti, sillä ne on perusteltu laissa. Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet koetaan sopimattomiksi tai riittämättömiksi. Lasta sijoittaessa tulee ensin selvittää lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai mahdollisuudet muutoin osallistua lapsen tukemiseen. (LsL 417/2007 32.1 §, 40.2 §.)

Päätösten tiedoksisaantiin liittyy myös ajatuksia niin niiden saamistavasta kuin muiden huomioinnista niitä tehtäessä. Päätökset halutaan saada tunnistamattomalla tavalla, jotta kaikki kirjeen käsittelijät eivät voi tunnistaa, mistä on kyse. Tietojen saamista toivotaan myös kirjallisena, asiallisesti, ajoissa sekä valituskelpoisina.

Vanhempien vastauksissa sosiaalityöntekijöiltä pyydetään omaperäisyyttä ja paneutumista perustelemalla, että samankaltaisia päätöksiä ei ole. Työntekijöiden toivotaan kuuntelevan muiden viranomaisten mielipiteitä ja diagnooseja päätöksiä tehdessään.

Lastensuojelun laatusuosituksessakin mainitaan, että päätöksen tekemisen, kehittämistyön ja palveluiden järjestämisen tulee perustua tarpeisiin, joita lapsilla ja perheillä on. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevillä tulee olla selkeät vastuut, jotta asiakastyö ei jää pelkästään yksittäisiksi toimenpiteiksi ja yksittäisen työntekijän vastuulle. Tehtyjen ratkaisujen vaikutuksia pitää myös kuvata ja arvioida lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014, 16.)

8.5 Sijaishuolto

Neljä seitsemästä vanhemmasta arvioi sijoitus- ja huostaanottotapahtuman toimivan erittäin huonosti. Myös sijaishuollon kanssa toimimisen vanhemmista neljä arvioi huonoksi tai todella huonoksi. Sijaishuollon kanssa toimimisesta mielipiteet kuitenkin jakautuvat myös toiseen suuntaan, koska vastanneista vanhemmista noin 28 % pitää sijaishuollon kanssa toimimista hyvänä tai todella hyvänä.

Kokemukset sijoitukseen ja huostaanottoon liittyen koskevat eniten väkivaltaa sekä hyvin eriäviä näkökulmia siitä, miten sijaishuolto toimii. Vanhemmilta löytyy kokemuksia, joiden mukaan sijaishuollossa lapseen on kohdistunut henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Myös lapsen sijaispaikan vaihtelu nähdään negatiivisena riepotteluna.

Sijoituspaikoista vanhemmilla on erilaisia kokemuksia. Joku kertoo sijoituspaikan olevan kuin sikolätti ja toinen on onnellinen, että hänen lapsiltaan on maailman paras sijaisperhe. Sijaisperheen koetaan myös laittaneen

sanoja lapsen suuhun ja käskeneen tämän valehtelemaan. Kokemukset ovat siis hyvin erilaisia.

Kehittämisajatuksina vastauksissa painottuneet eniten sijoituksen paikka-valintaa koskevat kriteerit sekä kohtelun muuttaminen. Sijaispaikan valintaan liittyen toivotaan, että kiinnitettäisiin huomiota siihen, että paikka on niin lapselle kuin perheellekin sopiva. Välimatkan kodin ja sijaishuollon välillä toivotaan myös pysyvän pienenä, alle 250 kilometrissä.

Myös lastensuojelulaissa (417/2007 50 §) mainitaan, että sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee kiinnittää huomiota niin huostaanoton perusteisiin, hoidon jatkuvuuteen kuin myös lapsen tarpeisiin ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen. Laissakin on jo siis määritelty, että sijaishuoltopaikan sijainnin tulee perustua ihmissuhteiden ylläpitämiseen. Tämän vuoksi voitaneen pitää perusteltuna, että matka kodin ja sijaishuollon välillä ei saa olla niin pitkä, että se vaikuttaa ihmissuhteiden ylläpitämiseen.

Vanhemmat esittävät vastauksissa myös ajatuksen, että he saisivat olla mukana, kun lapsi menee uuteen sijoituspaikkaan. Lasta ei saa vanhempien mukaan repäistä tuntemattomaan paikkaan. Sijaishuollon työntekijöiden pysyvyys mainitaan myös yhdeksi kehittämiskohteeksi ja sijaishuoltopaikan valinnassa myös toivotaan vaihto-oikeutta, mikäli kemia ei eivätkö kohtaa. Vanhemmat toivovat sijaishuollolta parempaa kohtelua, yhteistyössä asioiden sopimista sekä haukkumisen lopettamista. Väkivaltatapauksiin puuttumisessa toivotaan sosiaalitoimelta ripeää toimintaa.

Lastensuojelun laatusuosituksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 27) sanotaan, että lastensuojelutyön työskentelytapojen tulee olla monipuolisia. Esimerkiksi ennalta ilmoittamattomat kotikäynnit kuuluvat lastensuojelutyöhön. Tällaiset työmenetelmät ovat tärkeä osa lapsen kodin olosuhteiden selvittämistä. Suosituksessa ei kuitenkaan mainita, tarkoitetaanko näillä kotikäynneillä vain lasten omia koteja vai viitataanko niillä myös sijaishuollon paikkoihin. Mielestäni olisi perusteltua käyttää niitä myös arvioimaan sijaishuollon onnistuneisuutta.

Sosiaalihuoltolaissa (26 §) sanotaan, että perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan annettavalle hoidolle sopiva. Jolloin voidaan siis mielestäni pitää perusteltuna, että sosiaalityöntekijä saattaa tehdä ilmoittamattomia tarkastuksia siitä, että paikka on olosuhteiltaan sopiva. Vanhempien, sijaishuollon työntekijöiden sekä sosiaalityöntekijän tulee tehdä yhteistyötä lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi (LsL 417/2007 52 §). Jos tämä yhteistyö ei toimi, voi myös vanhempien ajatusta sijaishuoltopaikan vaihtamisesta pitää perusteltuna.

8.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä alaluvussa arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Vaikka tutkimuksessa on tarkoitus välttää virheitä, voi tulosten luotettavuus ja pätevyys silti vaihdella. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa tulee arvioida luotettavuutta. (Hirsjärvi 2013, 23.)

Avoimuus on tiedettä keskeisesti määrittävä piirre ja edellytys tieteellisen tiedon pätevyyden testaamiselle, kriittiselle arvioinnille sekä tieteen edistymiselle (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d). Tutkimuksen raportoinnissa pyrin avoimuuteen kaikilla tutkimuksen osa-alueilla. Näihin osa-alueisiin lukeutuvat niin tutkimuksen tarkoituksen kuvailu, teoriapohjan muodostaminen, aineiston kerääminen ja sen analyysi kuin tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset.

Tutkimuksen luotettavuus, eli validius, tarkoittaa sitä, että tutkimus mittaa tai tutkii sitä mitä sen on ollut tarkoituskin (Hirsjärvi 1997, 231; Metsämuuronen 2006, 57). Tutkimusta voi siis kuvata luotettavaksi, sillä onnistuin vastaamaan tutkimuskysymyksiin tutkimustuloksissa. Biologisilta vanhemmilta sain kerättyä kokemuksia lastensuojelusta ja myös monia kehittämisideoita, joilla lastensuojelun toimintaa voitaneen parantaa.

Tutkimuksen validiteettia voidaan parantaa myös oikealla otannalla, teorian johtamisella sekä käsitteen muodostuksella (Metsämuuronen 2006, 57). Tutkimuksessa käyttämäni eliittiotanta osoittautui oikeaksi otantamenetelmäksi, sillä tuloksissa on näkyvissä vanhempien halu parantaa lastensuojelun toimintaa. Lisäksi taustateorioiksi valitsemani lastensuojelulaki, lastensuojelun laatusuositus sekä kiintymyssuhdeteoria keskustelevat hyvin tulosten kanssa, joten niiden valitseminen onnistui. Tutkimuksen sisältöä voidaan täten myös pitää luotettavana, sillä olin osannut ottaa kaikki kehittämisideat ja kokemukset huomioon taustateorioiden ja käsitteiden muodostuksessa.

Tutkimuksen mittari on myös väline, joka kertoo tutkimuksen luotettavuudesta. Hyvällä mittarilla saa luotettavaa tietoa. Yleensä hyvän mittarin kehittämisprosessi on pitkä. Se kannattaa aloittaa mittarin raakaversiolla, kollegoiden ja ystävien hyvillä ehdotuksilla ja mittariin tehtävillä korjauksilla. (Metsämuuronen 2006, 60.) Tässä tutkimuksessa käyttämäni kyselylomake toimi mittarina hyvin. Kyselylomakkeella onnistuin keräämään laajan aineiston, josta sain tutkimuskysymyksiin vastauksia. Kyselylomakkeen luotettavuutta mittarina tutkimuksessa paransi myös se, että esittelin lomakkeen ensimmäisen version kollegoille ja muutamalle ystävälle ja heidän kehittämis ehdotustensa valossa muokkasinkin kyselylomaketta toimivammaksi.

Hyödynsin myös yhtäaikaisluotettavuutta tutkimuksessa. Mittasin samoja asioita, kuten mielipiteitä palveluiden onnistuneisuudesta, samanaikaisesti samalla mittarilla. Esimerkiksi tukien toimivuutta mittasin kyselylomakkeessa (liite 1) sekä asenneasteikolla, että avoimella kysymyksellä. Yhtäaikaisluotettavuus on myös yksi luotettavuuden laji. Yhtäaikaisluotettavuutta voi kuvata esimerkiksi samalla mittarilla mitattu muu pistemäärä tai samanaikaisesti toisella mittarilla saatu arvo. (Metsämuuronen 2006, 123.)

Jo tutkimusaiheen valintaa voi kuvata Hirsjärven mukaan (2013, 26) eettiseksi ratkaisuksi. Tutkimuskohteen valinta edellyttää, että tiedetään kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Tutkimusta tehdessäni noudatin tutkimuseettisen neuvottelukunnan (n.d) laatimaa kolmea eettistä periaatetta. Nämä kolme eettistä periaatetta ovat tut-

kittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. Laillisesti tutkimuseettiset normit eivät sinänsä sido tutkijaa, mutta ammatillisesti ne velvoittavat. Normeilla ohjataan tutkimuksen tekoa ja ilmaistaan arvoja, joihin tutkijoiden toivotaan sitoutuvan. (Kuula 2006, 58.)

Itsemääräämisoikeuden periaatteeseen kuuluvat tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä tutkittavien informointi. Vapaaehtoinen osallistuminen tutkimukseen toteutuu, kun tutkittava saa tutkimuksesta riittävästi tietoa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.) Ennen tutkimusta kerroin vanhemmille tutkimuksen tarkoituksesta, kyselylomakkeesta, tutkimukseen vastaamisen kestoajasta sekä aineiston käyttötarkoituksesta ja säilytyksestä. Tein myös selväksi, että tutkimukseen vastaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Toiseen periaatteeseen eli vahingon välttämisen periaatteeseen kuuluu henkisten, taloudellisten sekä sosiaalisten haittojen välttäminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.). Henkisiä haittoja pyrin minimoimaan tutkittavien arvostavalla kohtelulla sekä käyttämällä tulosten raportoinnissa tutkittavia kunnioittavaa kirjoitustapaa. Taloudellisia ja sosiaalisia haittoja tutkittaville pyrin minimoimaan käsittelemällä ja säilyttämällä luottamuksellisia tietoja vain tutkimukselle tarpeellisen ajan. Noudatin tutkimusta tehdessä myös vaitiolovelvollisuutta.

Yksityisyyden suoja on Suomen perustuslain määrittämä oikeus, mutta se on myös tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Tutkimuseettiset periaatteet jaetaan yksityisyyden suojaa koskiessa kolmeen osaan: aineiston suojaamiseen ja luottamuksellisuuteen, aineiston säilyttämiseen tai hävittämiseen sekä tutkimusjulkaisuihin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.)

Peruseriaatteena tutkimuseettisissä periaatteissa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.) pidetään sitä, että tunnistetietoja ei tule kerätä ja säilyttää tarpeettomasti. Tutkimusaineiston ollessa analysoitavissa ilman suoria tunnisteita tulee tunnistetietoja sisältävä aineisto hävittää. En kerännyt tutkimuksen aikana tunnistetietoja ollenkaan, koska ne eivät olleet tutkimuksen kannalta tarpeellisia. Aineistoa säilytin tutkimuksen ajan niin, että vain minä tutkijana pääsin siihen käsiksi. Lisäksi muokkasin aineiston litteroidessa tunnistamattomaan muotoon, jolloin yksittäiset tutkittavat eivät olleet enää tunnistettavissa. Tutkimusaineistoa en luovuttanut eteenpäin.

Tutkimuksessa pyrin myös tutkittavien yksityisyyden kunnioittamiseen. Yksityisyyden kunnioittamisella tarkoitetaan sitä, että ihmisillä on oikeus itse määrittää mitä tietoja he tutkimuskäyttöön antavat. Tämän lisäksi se tarkoittaa myös sitä, että tutkimustekstejä ei saa kirjoittaa niin, että yksittäiset tutkittavat ovat niistä tunnistettavissa. (Kuula 2006, 64.)

Tutkimuksessa nimettömyys ei välttämättä aina estä tutkittavien tunnistamista niiden piirissä, jotka tuntevat tutkimuskohteena olevan yksilön tai organisaation toimintaa. Julkaisuissa tulee pyrkiä yksittäisiä tutkittavia ja tutkimuskohteita kunnioittavaan kirjoittamiseen tapaan. Tutkimuksen kohdetta koskevat kriittiset tulokset tulee selittää analyttisesti ja välttämättä leim

maavaa asenteellisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.) Pysin tutkimuksen raportoinnissa tutkittavia kunnioittavaan neutraaliin kirjoitustapaan sekä minimoimaan vastanneiden tunnistamisen.

9 POHDINTA

Tässä pääluvussa pohdin tutkimuksen tulosten luotettavuutta sekä tulosten merkitystä. Tuloksista tärkeimmät käyn myös luotettavuuden näkökulmasta läpi. Luvussa pohdin näiden lisäksi tutkimuksen onnistuneisuutta sekä käyn läpi jatkotutkimusideoita koskien muun muassa laatusuosituksista ja kiintymyssuhdetta.

Tutkimuksen tärkeimpänä tuloksena voitaneen pitää mielestäni perustellusti yhtä sanaa: yksilöllisyys. Yksilöllisyys sisältyi käytännössä jokaiseen tutkimuksesta saatuun tulokseen: haluttiin yksilöllisiä palveluita, yksilöllistä tukea, yksilöllistä työskentelytapaa, yksilöllisiä päätöksiä ja niin edelleen. Siksi koen, että se on tuloksista vakuuttavin ja tärkein. Yksilöllisyys ei myöskään tullut mainituksi aiempien tutkimusten tuloksissa, ja sen vuoksi pidän sitä tärkeänä löydöksenä.

Yksilöllisyys lastensuojelutyössä kuulostaa ainakin omaan korvaan kielämättä mielenkiintoiselta tulokselta. Voisi luulla, että yksilöllisyys ihmisten kanssa tehtävässä työssä on päivän selvää, koska ihmiset ovat myös yksilöitä. Silti vanhempien kuvailemissa työotteissa on nähtävissä universaalit, kaikille sama kohtelu -tyyppiset palvelut. Tarjotaan uimalippuja ja mielenterveystoimistoon menemistä.

Yksilöllisyys tutkimustuloksena on mielestäni hyvin sovellettavissa käytäntöön. Yksilöllisyyden toteuttamiseksi ei mielestäni vaadita lainsäädännön muuttamista, eikä mitään muutakaan suurta. Yksilöllisyyden pystyy tuloksena hyvin hyödyntämään käytännön työssä kaikkialla lastensuojelussa. Kun ihmisiä kohdataan, tehdään se yksilöllisesti. Tarjotaan heille yksilöllisiä palveluita yksilöllisellä otteella. Toteutetaan siis työtä huomioiden, että jokainen on yksilö ja tarvitsee yksilöllisen kohtelun.

Toisena tärkeänä tutkimustuloksena yksilöllisyyden rinnalla pidän kuuluksi tuleamista. Tämän ja aiempien tutkimusten tuloksissa kuuleminen on jo mainittu kehityskohteeksi. Jo Laakso ja Saikku (1998, 9, 18–19) kuvailivat tuloksissaan, että vanhemmat kokivat, ettei heidän ehdotuksiaan palveluiksi ja tukitoimiksi huomioitu tai hyväksytty. Tästä voitaneen tulkita tuloksen taustalla olleen sen, että vanhemmat eivät kokeneet tulleensa kuulluksi.

Myös toteuttamassani tutkimuksessa vanhemmat kokivat useissa eri tilanteissa, ettei heitä kuultu. Niin tuen saamiseen kuin sen järjestämiseenkin liittyvissä asioissa vanhempien ehdotuksille oli viitattu kintaalla. Kuuleminen liittyy tuloksissa myös sosiaalitoimen työtapoihin. Muita viranomaisia ja asiakkaan lähipiiriä tulisi kuunnella. Kuuntelu liittyy myös yhteistyön toteuttamiseen, jonka perusvaatimuksena on kaikkien osapuolten kuuntelu.

Laatusuosituksessa nämä molemmat, yksilöllisyyden ja kuulluksi tulemisen ongelmat, on huomioitu. Työssä tehtävien päätösten, kehittämistyön ja palvelujen tulee perustua lapsen ja perheen tarpeisiin. Myös tarjottavan tuen tulee perustua lapsen ja perheen yksilölliseen tarpeeseen. Kuulluksi tuleminen taas liitetään laatusuosituksessa osallisuuteen. Ollakseen osallisia lastensuojeluasiaan tulee eri osapuolten voida kokea, että he tulevat kuulluksi omana itsenään. Lisäksi heidän pitää pystyä luottamaan siihen, että he pääsevät tuomaan oman näkemyksensä asiaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 16, 18, 23.)

Tässä tutkimuksessa saadut tulokset liittyen tukeen ovat samansuuntaisia kuin Taljan (2013) tutkimuksen tulokset ja Laakson ja Saikun toteuttaman selvityksen tulokset. Taljan (2013) tutkimuksessa on nähtävissä, että perheelle toivotaan lisää tukea. Tutkimuksen vanhemmat olivat kokeneet, että perhe jää lastensuojelutoiminnassa vähäiselle huomiolle. Näin kokivat myös tähän tutkimukseen osallistuneet vanhemmat.

Laakson ja Saikun (1998) selvityksessä vanhemmat kokivat, että muita kuin taloudellisia tukia sai huonosti. Vanhemmat kokivat myös, että heidän ehdotuksiaan palveluiksi ja tukitoimiksi ei huomioitu tai hyväksytty. Myös tässä tutkimuksessa vanhemmat kokivat, että vaikka heillä olisi ollut muita keinoja ja toiveita, ei heitä kuunneltu. Tukemisen kannaltakin siis kuulemista voi pitää tärkeänä tuloksena tässä tutkimuksessa.

Kuuntelemisen ohella muuhunkin kohteluun vanhemmat kiinnittivät huomiota vastauksissaan. Perheen, lapsen ja vanhemman kohteluun toivottiin parannusta ja yhteistyössä asioiden hoitamista pidettiin tärkeänä. Työntekijöiltä haluttiin parempaa kohtelua, inhimillisyyttä, aitoa välittämistä sekä yhteistyössä asioiden sopimista.

Laatusuosituksessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 12) tähänkin huutoon tuntuu olevan vastattu, sillä suosituksessa sanotaan, että lastensuojelussa korostetaan asiakkaiden ihmisarvoista kohtelua. Jos asiakkaaksi ymmärretään pelkän lapsen sijaan koko perhe, tulee vanhempien kehittämisideat kohtelusta käytäntöön jos laatusuositusta noudatetaan. Yhteistyöhön liittyvät tulokset taas on nähtävissä jo aiemmin mainitussa osallisuuden vahvistamispyrkimyksissä, jotka näkyvät laatusuosituksessa.

Vuonna 2014 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemalla lastensuojelun laatusuosituksella näyttäisi siis tämän tutkimuksen vanhempien näkökulmasta katsottuna olevan oikea suunta. Suosituksessa on huomioitu lähes kaikki asiat, mitä vanhemmat toivat esille. Se paikkaa melko hyvin niitä lakien puutteita, jotka miellän alun teoriaosassa suurpiirteisiksi. Toisaalta myös on pohdinnan arvoista, että tulisiko nämä puutteelliset lain määritelmät korjata, koska suositus ei velvoita mihinkään.

Laatusuositus on vain suositus, eikä se velvoita työntekijöitä millään tavalla. Jos laatusuositusta noudatetaan, parantaa se mielestäni lastensuojelulain ja lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetyn lain suurpiirteisyyttä. Tässä voisikin siis olla hyvä uuden tutkimuksen paikka. Tutkimuksessa voisi selvittää missä määrin lastensuojelun työntekijät ovat ottaneet

laatusuosituksen käyttöön työssään. Lisäksi voisi pohtia sitä, tulisiko lakiin kirjata tarkemmin ohjeet siitä, mikä on riittävää tukemista, vai riittääkö pelkkä laatusuosituksen ohjenuora.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada huostaan otettujen tai sijoitettujen lasten vanhemmilta kokemuksia ja kehittämisideoita koskien lastensuojelua. Tutkimusta voidaan pitää onnistuneena ja luotettavana, koska sillä onnistuttiin tutkimaan niitä asioita, mitä haluttiinkin tutkia. Tuloksissa on nähtävissä niin vanhempien kokemukset kuin kehittämisideatkin.

Vaikka tutkimuksen tavoitteisiin päästiin, voidaan tutkimuksen pätevyys ja onnistuneisuus kyseenalaistaa yleistettävyyden sekä tutkimusmittarin johdattelevuuden vuoksi. Tutkimuksen tulosten luotettavuutta ja pätevyyttä kyseenalaistaa tutkimuksen pieni otos. Tulokset eivät ole kovin hyvin yleistettävissä, koska tutkimuksen otanta on niin pieni.

Lisäksi kyselylomake voidaan osittain jopa mieltää johdattelevaksi, sillä tutkimuksen tulokset kohdistuvat pääasiassa vain lomakkeen kysymysten luomiin teemoihin. Kysymysten luomien teemojen ulkopuolelta ei tullut esiin kovin montaa uutta teemaa.

Toisaalta ne teemat, jotka tulivat valmiiden teemojen ulkopuolelta, kuten yksilöllisyys ja kuulluksi tuleminen, ovat tuloksina mielestäni merkittäviä. Lisäksi voidaan myös ajatella, että mittari osattiin etukäteen suunnitella hyvin. Niin hyvin, että kysymysten aiheet kattoivat tarpeeksi suuren alueen ilmiöstä ja tämän vuoksi monia uusia teemoja ei tullut tutkimuksessa ilmi.

Tutkimuksen aikana rajaamisen ja muun kautta mieleen jäi useita erilaisia jatkotutkimusten paikkoja. Rajaamisen vuoksi tästä tutkimuksesta jouduttiin esimerkiksi vähentämään kiintymyssuhteen käsittelyä. Kiintymyssuhdetta tulee Lastensuojelulain mukaan arvioida, kun pohditaan sitä, pitäisikö huostaanotto purkaa (LsL 417/2007 47.3 §). Vastakkaista näkökulmaa voisi pohtia miettimällä, huomioidaanko lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde sijoittaessa tai huostaanotossa. Ja jos huomioidaan, niin millainen kiintymyssuhde vaikuttaa sijoituksen tai huostaanoton toteuttamiseen.

Toinen näkökulma kiintymyssuhteen ja lastensuojelun tarkasteluun on se, että toteuttaako lastensuojelu itse itseään. Jos lapsi luo huostaanoton aikana hyvän kiintymyssuhteen sijaishuoltoon toteuttavaan henkilöön, voidaan sen perusteella päättää, että ei ole lapsen edun mukaista purkaa huostaanottoa, vaikka muut ehdot toteutuisivat? Toteuttaako lastensuojelu tässä itse itselleen työn jatkamista, kun muutoin työ voitaisiin lopettaa? Voiko siis huostaanotossa luotuun kiintymyssuhteeseen vedoten huostaanottoa aina jatkaa?

Tähän toiseen näkökulmaan voi liittää myös ajatuksen, että tuottaako lastensuojelu myös huomaamattaan huostaanoton jatkuvuuden tarvetta. Tutkimuksessa tuli ilmi vanhempien kokemus siitä, että kun lapsi otetaan huostaan, täytyy vähentyneiden tulojen seurauksena vanhemman etsiä pie-

nempi asunto. Tätä voi mielestäni tarkastella myös siitä näkökulmasta, että onko lapsia enää mahdollista edes palauttaa kotiin, kun kodissa ei enää ole tilaa lapselle.

Toivon, että opinnäytetyöni hedelmistä on apua kaikille lastensuojelun kentällä toimiville. Opinnäytetyö sisältää mielestäni paljon arvokkaita ajatuksia vastanneilta vanhemmilta, eikä niitä tule mielestäni vähätellä. Tätä perustelee myös tärkein tutkimustulos eli yksilöllisyys. Kaikki vastaajat olivat myös yksilöitä, jotka toivat esiin yksilölliset näkökulmansa. Siksi työtä tulisi mielestäni myös tehdä yksilöllisellä otteella ja yksilöllisesti kohdistettuna.

Luulin jo ennen tätä tutkimusta olevani suunnitelmallinen ja järjestelmällinen. Tutkimuksen aikana opin kuitenkin, että tutkimuksen toteuttaminen vaatii vielä enemmän suunnitelmallisuutta ja järjestelmällisyyttä, kuin mitä minulla ennen tutkimuksen tekoa oli. Opin tämän prosessin aikana tutkimaan erilaisia aineistoja ja tutustumaan erilaisiin näkökulmiin kattavasti. Opinnäytteen tekeminen avasi omaa näkemystäni siitä, kuinka lastensuojelu toimii ja miten voin sitä tulevaisuudessa itse omalla työlläni parantaa.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on prosessina ollut pitkä ja yllättävän uuvuttava. Alun alkaenkin tiesin, että haluan toteuttaa tutkimuksen niin hyvin kuin vain suinkin minun on mahdollista. Tässä asetin siis itselleni kovat vaatimukset ja sen vuoksi tekeminen tuntuikin ehkä välillä jopa rasakalta. En kuitenkaan kadu tätä päätöstä vaan olen tyytyväinen työni tulokseen. Mielestäni onnistuin tavoitteissani hyvin.

Onnistumisesta saan itseni lisäksi kiittää myös monia muita. Haluankin nyt kiittää niin yhteistyökumppaneitani ja opettajia kuin myös opiskelutovereitani sekä läheisiäni. Ilman kaikkien ymmärrystä, apua ja tukea ei tämä opinnäytetyö olisi nähnyt päivänvaloa.

LÄHTEET

- Emde, R. & Robinson, J. 2005. Varhaisen intervention teoreettisia suunta-
viivoja: kehityspsykoanalyttinen näkökulma. Teoksessa Sinkkonen, J. &
Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Hel-
sinki: WSOY, 250–282.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tam-
pere: Vastapaino.
- Hautamäki, A. 2005. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön
kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista
ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M.
(toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY,
13–66.
- Hirsjärvi, S. 2013. Aineiston hankinnan suunnittelu. Teoksessa Hirsjärvi,
S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustan-
nusosakeyhtiö Tammi, 177–190.
- Hirsjärvi, S. 2013. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät.
Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (toim.) Tutki ja kirjoita.
Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 191–220.
- Kalland, M. 2005. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltami-
nen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Var-
haiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198–233.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.
Tampere: Vastapaino.
- Laakso, R. & Saikku, P. 1998. Hyvä huostaanotto? Helsinki: Stakes.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista
272/2005. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050272>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu
16.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä.
Tutkijalaitos. Helsinki: International Methelp Ky.

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Raportti 36/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Punamäki, R-L. 2005. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen välinen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 174–197.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.

Räsänen, P. 2005. Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa Räsänen, P., Anttila, A-H. & Melin, H. (toim.) Tutkimusmenetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 85–102.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Katsaus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim, 120 (15), 1866–1873. Viitattu 18.2.2015. <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu. Juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Sjöholm, J. 2014. Murhatun 8-vuotiaan tapauksesta lisää virkarikosepäilyjä. Helsingin sanomat 15.5.2014, Kotimaa. Viitattu 18.2.2015. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1400044555623>

Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Viitattu 18.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Teoksessa Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A. & Ruuskanen. (toim.) julkaisu 2014:4. Viitattu 18.2.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-30055.pdf

Sukupuu ry. n.d.a. Etusivu. Sukupyy ry. Viitattu 18.2.2015. <http://www.sukupuu.fi>

Sukupuu ry. n.d.b. Toiminta-ajatus. Sukupuu ry. Viitattu 18.2.2015. <http://www.sukupuu.fi/toiminta-ajatus/>

Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. n.d.a Tietoa VOIKUKKIA-hankkeesta. VOIKUKKIA-verkostohanke. Viitattu 18.2.2015. <http://www.voikukkia.fi/materiaalit/tiedotus/yleistae-hankeinfoa>

Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry. n.d.b Vanhempi vaikuttajana! VOIKUKKIA-verkostohanke. Viitattu 18.2.2015.

<http://www.voikukkia.fi/materiaalit/tietoa-ja-tukea-vanhemmille/vanhemman-vaikutuskanavat>

Talja, M. 2013. Huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja lastensuojelun palveluista. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Tamminen, T. 2005. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 234–249.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. n.d. Lastensuojelun käsikirja. Huoltajan oikeudet sijaishuollon aikana. Viitattu 18.2.2015. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/huoltajan-oikeudet-sijaishuollon-aikana>

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. n.d. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Viitattu 18.2.2015. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteissa/periaatteet>

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–125.

KYSELYLOMAKE

Kyselylomake lastensuojelun kehittämiseksi

Olen Petra Ruohonen, sosionomi-opiskelija Hämeen ammatti-korkeakoulusta. Teen tutkintoni päätteeksi opinnäytetyötä, jonka osa tämä tutkimus on. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten biologisten vanhempien ja isovanhempien ideoita, joilla lastensuojelua voitaisiin kehittää. Tutkimus toteutetaan nimettömänä, niin ettei yksittäisiä tutkittavia voi tunnistaa.

Kysely sisältää muutamia lyhyitä kyllä/ei-tyyppisiä kysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin toivon mahdollisimman laajoja vastauksia, joten jatka tarvittaessa toiselle paperille. Jos jatkat vastausta toiselle paperille muista merkitä, mihin kysymykseen vastaus on. Kysymyksiin ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia, vaan vastaukset ovat henkilökohtaisia. Selityksiä kysymyksiin ja sanoihin löytyy lomakkeen lopusta.

1. Sukupuoleltani olen

Nainen Mies

2. Olen iältäni

20 tai nuorempi 21-30

31-40 41-50

51-60 61-70

71-80 81 tai vanhempi

3. Olen sijoitetun tai huostaan otetun lapsen

vanhempi

isovanhempi

muu, mikä? _____

4. Kuinka monta lasta tai lastenlasta sinulla on?

5. Kuinka moni lapsistasi tai lapsenlapsistasi on tällä hetkellä tai on ollut sijoitettuna tai huostaan otettuna?

6. Onko lapsesi tai lapsenlapsesi tällä hetkellä

a. sijoitettuna

kyllä Ei

b. huostaan otettuna

kyllä Ei

7. Oletko itse ollut sijoitettuna tai huostaan otettuna?

kyllä En

8. Miten seuraavat lastensuojelun asiat mielestäsi toimivat? Arvioi asteikolla 1-5. Ympyröi arviiosi. Vastaa myös viivoille kysymykseen: Mitä muuttaisit, jotta arvio paranisi.

(1= todella huonosti, 2= huonosti, 3= ei huonosti eikä hyvin, 4= hyvin, 5= todella hyvin)

a. Avohuollon tukitoimet 1 2 3 4 5
Muuttaisin

b. Sijoitus- tai huostaanottotapahtuma 1 2 3 4 5
Muuttaisin

c. Päätösten tiedoksi saaminen 1 2 3 4 5



Muuttaisin

d. Perheen tukeminen 1 2 3 4 5
Muuttaisin

e. Sijaishuollon kanssa toimiminen 1 2 3 4 5
Muuttaisin

f. Viranomaisten kanssa toimiminen 1 2 3 4 5
Muuttaisin

g. Tuen saaminen 1 2 3 4 5
Muuttaisin

9. Mieti millaista kohtelua olet saanut tai sait eri henkilöiltä lastensuojeluprosessin aikana. Miten muuttaisit huonosti menneitä asioita tai tilanteita, jotta ne toimisivat paremmin?



10. Millaista tukea olet saanut tai sait lastensuojeluprosessin aikana? Mitä tukea olisit halunnut? (esim. viranomaisilta, ystäviltä, tutuilta, sukulaisilta tai muilta)

11. a. Kerro mikä oli pahinta mitä sijoituksen tai huostaanoton alkaessa tai sen aikana on tapahtunut tai tapahtui?

b. Miten muuttaisit sitä niin, että asia olisi mielestäsi onnistuneempi?

12. Millä tavoin mielestäsi lastensuojelua pitäisi kehittää? (esim. tuki, apu, käytännön tilanteet ym.)



13. Mitä muuta haluaisit sanoa?

Kiitos vastauksistasi!

selityksiä kysymyksien ja sanojen tarkoituksille

3. Sijoitettu tai huostaan otettu lapsi

Sijoitetulla lapsella tarkoitetaan lasta, joka on sijoitettu joko kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimena tai kiireellisen sijoituksen johdosta. Huostaan otettu lapsi on siirretty tois-
taiseksi kodin ulkopuolelle asumaan, koska hänen asuinolonsa, kasvuympäristönsä tai oma käytöksensä on uhka lapsen terveydelle tai kehitykselle.

8a. Avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia. Niitä on monia erilaisia ja ne vaihtelevat paikkakunnittain. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa tukihenkilö tai tukiperhe, perhetyö, vertaisryhmätoiminta, loma- ja virkistystoiminta ja lyhytaikainen lapsen sijoitus. Avohuollon tukitoimia tulee tarjota ennen sijoitusta tai huostaanottoa, jollei kiireellinen huostaanotto ole lapsen edun mukaista.

8b. Sijoitus- tai huostaanottotapahtuma

Sijoitus- tai huostaanottotapahtumalla tarkoitetaan tässä hetkeä, jolloin lapsi haettiin sijoitukseen tai huostaanottoon.

8c. Päätösten tiedoksi saaminen

Päätösten tiedoksi saamisella tarkoitetaan tässä viranomaisen päätösten ilmoittamista huoltajalle tai vanhemmille. Päätös voi siis olla esimerkiksi viranomaisen päätös sijoituksen jatkamisesta tai huostaanoton tekemisestä.

8d. Perheen tukeminen

Perheen tukemisella viitataan niin henkiseen kuin taloudelliseen tukemiseen. Esimerkiksi avohuollon tukitoimet voivat olla tapoja tukea perhettä. Muuta tukea voivat olla esimerkiksi keskustelu ja vanhempien kuunteleminen.

8e. Sijaishuollon kanssa toimiminen

Sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulaitosta tai sijaisperhettä, jossa lapsi on sijoituksen tai huostaanoton ajan. Sijaishuollon kanssa toimimisella tarkoitetaan esimerkiksi tapaamisista sopimista tai keskustelua sijaishuoltolaitoksen tai sijaisperheen henkilöstön kanssa.

8f. Viranomaisten kanssa toimiminen

Viranomaisilla viitataan esimerkiksi sosiaalityöntekijöihin ja poliisiin. Heidän kanssaan toimimisella tarkoitetaan keskusteluita, kuulluksi tulemistä tai muuta asiointia, mitä heidän kanssaan hoidetaan.

9. Millaista kohtelua olet saanut tai sait lastensuojeluprosessin aikana eri henkilöiltä?

Lastensuojeluprosessilla tarkoitetaan tässä koko lastensuojelutoimintaa: avohuollon tukitoimia, sijoitusta, huostaanottoa, jälkihuoltoa ym. Eri

henkilöillä viitataan niin työntekijöihin kuin omiin tuttuihisi. Työntekijöitä voivat olla sosiaalityöntekijä, poliisi, tuomari tai muut henkilöt keiden kanssa olet lastensuojeluprosessin takia ollut tekemässä. Tuttaviin lukeutuu kaikki tuntemasi henkilöt: sukulaiset, ystävät, naapurit, vertaistuki ynnä muut.

10. Millaista tukea olet saanut lastensuojeluprosessin aikana? Mitä tukea olisit halunnut?

Lastensuojeluprosessin selitys, katso selitys kysymykseen 9. Tuella tarkoitetaan niin henkistä kuin taloudellistakin tukea. Tukea voi olla esimerkiksi keskustelut, avohuollon tukitoimet, rahoitukset avut ynnä muut.

12. Millä tavoin lastensuojelua mielestäsi pitäisi kehittää? (esim. tuki, apu, käytännön tilanteet ym.)

Lastensuojelulla tarkoitetaan kaikkea toimintaa ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta jälkihooltoon asti. Kehitettävää voi olla missä asiassa vaan: työntekijöiden toimintatavoissa, saadussa tuessa, lapsen tapaamistilanteissa, sijaisperheen toiminnassa ynnä muussa.